



20–25 februari

Debatter m. m.

Fredagen den 20 februari

Sid.

Svar på interpellation av herr Hagberg ang. principerna vid fördelning av anslag till kulturella ändamål ur lotterimedelsfonden 3

Tisdagen den 24 februari

Interpellation av herr Kaijser ang. nykterhetsläget efter motbokssystemets upphävande 14

Onsdagen den 25 februari

Anslag till Kungl. Maj:ts hovhållning 16

Anslag under andra huvudtiteln:

Statsråden utan departement m. m.: omkostnader	17
Justitiedepartementet: omkostnader	25
Justitiekanslersämbetet: omkostnader	25
Riksåklagarämbetet: omkostnader	26
Inrättande av en ny ordinarie avdelning vid Svea hovrätt	26
Ersättningar till nämndemän vid häradsrätterna	31
Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet	33
Fångvårdsstyrelsen: omkostnader	34

Anslag under tolfte huvudtiteln:

Civildepartementet: omkostnader	34
Statens lönenämnd: omkostnader	36
Statens avtalsnämnd: omkostnader	36
Statens pensionsanstalt: omkostnader	37

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning å grundförbättring 37

Utsträckning i visst fall av tiden för fyllnadsinbetalning av skatt 39

Skärpta straff för våldsbrott 39

Om arbetstidslagstiftning för hembiträden 42

Påskyndande av 1951 års byggnadsutrednings arbete 44

Fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland 49

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 24 februari	Sid.
Protokoll från justitiedepartementet ang. fullmaktsgranskning	13
Onsdagen den 25 februari	
Statsutskottets utlåtande nr 1, ang. utgifterna under första huvudtiteln (hov- och slottsstaterna)	16
— nr 2, ang. utgifterna under andra huvudtiteln (justitiedepartementet)	17
— nr 12, ang. utgifterna under tolfte huvudtiteln (civildepartementet)	34
— nr 31, ang. anslag å kapitalbudgeten: utrikesdepartementet	37
Bevillningsutskottets betänkande nr 8, ang. avdrag vid beskattningen för värdeminskning å grundförbättring	39
— nr 9, om utsträckning av tiden för fyllnadsinbetalning av skatt	39
Första lagutskottets utlåtande nr 4, om kungörande av försäljning av utmätt egendom	39
— nr 5, om skärpta straff för våldsbrott	39
Andra lagutskottets utlåtande nr 1, ang. fortsatt giltighet av hembiträdeslagen	42
Tredje lagutskottets utlåtande nr 3, om 1951 års byggnadsutrednings arbete	44
Jordbruksutskottets utlåtande nr 5, ang. ersättning för övertalig personal vid domänverket	49
— nr 7, ang. fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland	49

Fredagen den 20 februari

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skattebefrielse för bidrag från s. k. länsstiftelser m. m.;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckt motion; och

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsårdsavgiften för år 1959 skall utgå.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fråga om befrielse från viss betalningsskyldighet till kronan;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till F. M. From m. fl.

Ang. principerna vid fördelning av anslag till kulturella ändamål ur lotterimedelsfonden

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet **LANGE**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Hagbergs interpellation angående principerna vid fördelning av anslag till kulturella ändamål ur lotterimedelsfonden, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Hagberg har i en interpellation frågat mig om jag vill lämna denna kammare en översiktlig redogörelse för de principer, som är vägledande vid fördelning av anslag till kulturella ändamål ur den s. k. lotterimedelsfonden med speciell hänsyn till möjligheterna att därvid ekonomiskt understödja gästpel i utlandet av konstnärligt högtstående svenska teatrar.

En redogörelse för anslagen ur lotterimedelsfonden lämnas varje år i riksdagsberättelsen. I stort kan sägas att lotterimedel utgår till ändamål av allmänt kulturell natur. Den alldeles övervägande delen av bidragen går till teaterverksamhet. Lotterimedel utgår sålunda till Operan och Dramaten, till samtliga sex stadsteatrar och till turnéverksamhet i landsorten genom bl. a. riksteatern och programbolaget. De båda nationalscenerna, som har den mest omfattande verksamheten, får helt naturligt de största anslagen. Även stadsteatrarna får betydande anslag och dessutom erhåller de bidrag från vederbörande kommuner. Bidrag från lotterimedelsfonden utgår vidare regelbundet till orkester- och konsertverksamhet samt till olika ändamål av mera tillfällig art såsom kulturminnesvård o. d.

Under budgetåret 1957/58, då avsättningen till fonden utgjorde 18 700 000 kronor, anvisades 15 770 000 kronor för teaterverksamhet. I juni 1957 prövades ansökningar om anslag för mera tillfäl-

Ang. principerna vid fördelning av anslag till kulturella ändamål ur lotterimedelsfonden

liga ändamål om sammanlagt 3 200 000 kronor. För dessa ändamål fanns dock endast 635 000 kronor att tillgå. Denna knappa medelstillgång gjorde det, liksom under de närmast föregående åren, nödvändigt att starkt beskära anslagen. Som regel blir de olika projektens genomförande beroende av att de har sådant intresse, att största delen av kostnaden kan täckas från annat håll.

Vad härefter angår den av herr Hagberg speciellt berörda frågan rörande gästspel i utlandet av svenska teatrar kan till en början nämnas, att sådana gästspel har förekommit och förekommer i icke obetydlig omfattning. Dramaten besökte sålunda Oslo 1949, Island 1952 och Helsingfors 1953 samt Paris 1955, Paris och Wien 1956 och återigen Paris 1958. Operan gästspelade i Italien 1956, i Edinburgh samt Santander 1957, i Sevilla 1958 och har antagit inbjudningar att resa till Paris och Edinburgh i år.

Lotterimedelsfonden har hittills endast i begränsad omfattning tagits i anspråk för anslag till gästspel. Särskilda anslag har således utgått endast till Dramatens gästspel i Norden 1949, 1952 och 1953. Vidare ställde jag, innan Dramaten i fjol reste till Paris, i utsikt att jag skulle tillstyrka anslag till resan under förutsättning att kostnaderna nedbragtes till högst 40 000 kronor. Operans gästspel i år medför icke några kostnader som belastar fonden. För fullständighetens skull bör nämnas, att medel ur fonden varje år ställs till teaterrådets förfogande för nordiskt teaterutbyte.

Vid endast ett tillfälle har, såvitt jag känner till, en ansökan om anslag till gästspel avslagits. Det skedde den 6 februari i år, då Kungl. Maj:t på min anmälan lämnade en ansökan av Malmö stadsteater utan bifall. Jag ställde mig dock inte principiellt avvisande till teaterns gästspel. Jag hade tvärtom under hand meddelat att jag var beredd stödja resan, dock — med hänsyn till resurserna i fonden — endast med ett mycket begränsat belopp. Efter detta besked

från min sida meddelade teatern att man icke ansåg sig ha möjligheter att anskaffa återstående erforderliga medel, varför parisresan fick inhiberas. Samtidigt hemställdes om beslut beträffande den ingivna ansökningen om 40 000 kronor för ändamålet.

För att skingra alla missförstånd om att Malmö stadsteater på något sätt skulle vara missgynnad när det gäller tilldelningen av lotterimedel vill jag begagna tillfället till att nämna, att teaterns anslag för spelåret 1957—1958 uppgick till 1 275 000 kronor eller det näst högsta av de anslag som utgick till stadsteatrar. Det högsta anslaget, 1 345 000 kronor, åtnjöt Stora teatern i Göteborg, som emellertid endast har lyrisk verksamhet. Malmöteaterns anslag uppgick spelåret 1954—1955 till 774 000 kronor och har således till spelåret 1957—1958 ökat med 501 000 kronor eller ca 65 procent.

Jag kan dela uppfattningen att gästspel av våra teatrar i utlandet kan vara av betydelse både som en konstnärlig stimulans i arbetet och som en goodwillskapande faktor. Särskilt lämpade för gästspel är naturligen lyrisk konst och balett, eftersom deras uttrycksformer är oberoende av språket. För dramatisk scenkonst passar på grund av språkförhållandena gästspel i våra nordiska grannländer bäst, även om jag inser att också gästspel i andra länder kan vara värdefulla.

Spörsmålet om anslag till teatergästspel i utlandet är ytterst en avvägningsfråga. Ökade anslag till gästspel innebär att andra ändamål, som är värda stöd, kan bli utan bidrag eller få minskade anslag. Med hänsyn till att teaterverksamheten redan i hög grad dominerar bidragsgivningen ur fonden fordras det naturligtvis särskilt starka skäl för att låta denna verksamhet ytterligare inkräkta på andra ändamål. I den mån en utökning av bidragen till teaterverksamheten kan ske synes enligt min mening i första hand det inhemska teaterbehovet böra tillgodoses. Jag kan som exempel nämna att kostnaden för Malmö stadsteaters nyssnämnda gästspel skulle

Ang. principerna vid fördelning av anslag till kulturella ändamål ur lotterimedelsfonden

möjliggöra ytterligare ca 60 föreställningar av programbolaget eller närmare 50 föreställningar av riksteatern. För egen del är jag av den uppfattningen att det är viktigare att öka möjligheterna att se god teater i Sverige än att använda fondens knappa medel för gästspel i utlandet.

I den mån anslag skall utgå till teatergästspel synes naturligt att nationalscenerna kommer i första hand. Andra teatrar bör emellertid inte vara uteslutna från bidrag. En förutsättning för anslag synes dock som regel böra vara att största delen av kostnaden täckes från annat håll. Enligt vad erfarenheten visar är det icke omöjligt att skaffa sådana tillskott.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet för svaret på min interpellation. Herr statsrådet säger på den avgörande punkten följande, som jag tillåter mig att citera ordagrant: »I den mån anslag skall utgå till teatergästspel synes naturligt att nationalscenerna kommer i första hand.»

Jag brukar, herr talman, inte här i kammaren använda starka ord, och jag är uppriktigt ledsen över att jag skall behöva göra det i speciellt detta fall, då jag nämligen från herr handelsministern vid tidigare tillfällen haft glädjen mottaga interpellationssvar, som både till form och innehåll varit enligt min mening värda erkännande, ett erkännande som jag också har tillåtit mig uttrycka till kammarens protokoll.

I det här föreliggande spørsmålet synes emellertid handelsministern inta en ståndpunkt, som i varje fall för mig personligen — jag nödgas säga det — måste verka chockerande. Statsrådet bortser, såvitt jag förstår, helt från den fundamentala bedömningsgrunden, vilken givetvis måste vara denna: Vilken svensk scen är i ögonblicket på grund av repertoar, konstnärlig ledning och skådespelaruppsättning så känd och uppmärks-

sammad i utlandet, att den kan förväntas i eminent grad representera svensk teaterkultur och vittna om svenskt teaterintresse och svensk folkbildning på detta fält?

En dylik rangställning kan — det ligger i sakens natur — på grund av olika omständigheter skifta från tid till tid. Ena gången kan det vara någon av nationalscenerna, en annan gång kan det vara någon scen utanför huvudstaden. Men att utan vidare, som här skett, gå ut ifrån att nationalscenerna under alla omständigheter och i alla situationer skulle uppfylla dessa högt ställda krav blott därför att de nämns nationalscener och utövar sin verksamhet i huvudstaden, det finner jag vara en motivering som icke är hållbar. Den vittnar, menar jag, om ett slentrianmässigt betraktelsesätt, som uppriktigt sagt överraskade mig och som jag inte hade väntat från ett statsråd av handelsministerns läggning.

Mitt resonemang här är, det vill jag starkt understryka, helt principiellt, och jag vill på intet sätt förringa den konstnärliga verksamheten vid nationalscenerna, för vilken jag har den största aktning. Dramaten har ju sålunda vid ett tidigare gästspel på Théâtre des Nations i Paris rönt en smickrande uppmärksamhet.

Men när nu budet gått till en scen utanför huvudstaden, har handelsdepartementet ställt sig kallsinnigt. Och vad mera är! Statsrådet understryker ju själv, i sitt interpellationssvar, att hemställen från Malmö stadsteater är *det enda tillfälle*, då en ansökan om anslag till gästspel avslagits.

Jag hade, herr talman, för min del inte tänkt att i denna interpellationsdebatt beröra det enskilda fallet, men då herr statsrådet själv tämligen utförligt fört det på tal, hoppas jag att herr talmanen måtte medge mig att komplettera de av handelsministern lämnade upplysningarna med att påpeka, att nejlet från handelsministern gällde ett anslag ur lotterimedelsfonden på 40 000 kronor för att möjliggöra antagandet av en inbju-

Ang. principerna vid fördelning av anslag till kulturella ändamål ur lotterimedelsfonden

dan till gästspel, vilken, enligt teaterstyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t, hade utfärdats den 11 oktober i fjol i *franska statens och staden Paris'* namn av M. A.-M. Julien, Directeur Général du Théâtre des Nations i Paris. Inbjudan ingick till nämnda styrelse via vår ambassad i Paris och utrikesdepartementet. Gästspelet tillstyrktes av teaterrådet.

Vi brukar här i landet rätt ofta och inte utan anledning klaga över det bristande intresset ute i världen för oss och våra förhållanden. — Här fanns nu en rätt ovanlig chans att i ett auktoritativt sammanhang komma ut i strålkastarljuset. Nå, nu går den ju i sista omgången inte till spillo! Den kommer lyckligtvis att kunna tagas till vara, dock icke på grund av stöd och förståelse uppifrån utan på grund av många enskilda människors vidsynthet, offervilja och känsla för de immateriella värden det här är fråga om.

Efter att ha gjort sin principdeklaration att »i den mån anslag skall utgå till teatergästspel synes naturligt att nationalscenerna kommer i första hand», säger statsrådet: »Andra teatrar bör emellertid inte vara uteslutna från bidrag.» Jag överlåter åt representanterna för teaterlivet i gemen att kommentera denna märkliga yttring av generositet från handelsdepartementets sida.

Herr handelsministern säger sig för sin del vara av den uppfattningen, att »det är viktigare att öka möjligheterna att se god teater i Sverige än att använda fondens knappa medel för gästspel i utlandet». Men, ärade herr statsråd, det är ju inte alls detta saken gäller! Det är inte frågan om ett antingen — eller. Det är frågan om ett både — och. Och det syftet skulle kunna nås genom en helt obetydlig justering av fördelningen av lotteripengarna mellan allmänna budgeten och lotterimedelsfonden, en justering till bättre överensstämmelse med vad riksdagen en gång dock i princip beslutat. Detta beslut gick ju, som kanske en och annan alltjämt erinrar sig, ut på att budgeten och fonden skulle få hälften var. För nästa budgetår beräk-

nas lotterimedlen till 112 miljoner kronor. Av dessa 112 miljoner föreslås 21 800 000 kronor skola gå till fonden och resten, alltså 90 200 000 kronor, till allmänna budgetändamål. Detta betyder att kulturfonden får cirka 19 procent och allmänna budgeten cirka 81 procent av lotteripengarna mot den av riksdagen ursprungligen beslutade fifty-fifty-fördelningen. En sådan jämkning som jag här antytt skulle förmodligen onödiggöra ett meningsutbyte av det slag som vi här för.

Jag har, herr talman, för min del full förståelse för de avvagningsproblem, som handelsdepartementet kan ställas inför när det gäller fördelningen av anslag ur lotterimedelsfonden. Det som jag däremot reagerar emot är den slentrian och den byråkratiska praxis — jag ber om ursäkt för att jag använder detta uttryck — som uppenbarligen under årens lopp i vissa hänseenden utbildat sig och som herr statsrådet till min besvikelse, åtminstone att döma av svaret på interpellationen, icke synes sinnad att bryta.

Jag kan, menar jag, herr talman, inte bättre avsluta detta lilla inlägg än genom att citera en känd kulturpersonlighet, som i denna affär yttrade: »Det konstnärligt högtstående skall få sitt erkännande och sin publicitet oberoende av i vilken landsända det framträtt.»

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Hagberg började sitt debattinlägg här med att framhålla, att han inte anser att den princip som jag gjorde mig till tolk för i mitt interpellationssvar, nämligen att nationalteatern bör ges företräde, är den riktiga.

Herr Hagberg hyser, jag bara nödgas konstatera det, en annan uppfattning än jag i detta hänseende, och därvid är han naturligtvis i sin fulla rätt. Däremot undrar jag ändå om man inte rent allmänt måste erkänna, att staten har ett annat ansvar för de statliga teaternas än gentemot stadsteaternas och annan teaterverksamhet. Detta tycker jag för egen del är en absolut nödvändig utgångs-

Ang. principerna vid fördelning av anslag till kulturella ändamål ur lotterimedelsfonden

punkt vid bedömningen av den fråga, som här är föremål för diskussion.

Jag erkänner, herr talman, att jag nog övervägde om jag skulle ta upp det aktuella fallet till debatt här. Jag har gjort det därför att jag tror, att det belyser ett ställningstagande i den principiella avvägningsfrågan, och jag anser att man kan tillåta sig, herr talman, att i detta sammanhang anföra ett konkret fall.

Herr Hagberg säger, att jag har varit kallsinnig gentemot framställningen från Malmö stadsteater. Jag tror att redan mitt interpellationssvar bevisar motsatsen. Jag har ingalunda varit ovillig att pröva en framställning, men jag har angivit att möjligheterna är begränsade och att framställningen därför inte skulle kunna tillmötesgå i föreliggande skick.

Herr Hagberg försöker krypa ifrån den besvärliga avvägningsfråga, som de som handlägger dessa ärenden har att lösa, med att säga att här ändå finns den möjligheten att inte väga behovet och önskvärdheten av att tillgodose det inhemska teaterbehovet och teaterintresset mot andra ändamål. Det vore i stället rimligt att avsättningen till lotterimedelsfonden blivit en annan.

Ja, även den saken kan man diskutera. Men herr Hagberg vet lika väl som jag att det skulle betyda en ökning av statsutgifterna, och herr Hagberg har inte hört till dem i denna kammare, som velat förorda en ökning av de statliga utgifterna.

Han hänvisar till att man en gång uttalat sig för principen att hälften av inkomsterna från penninglotteriet borde anslås för verksamhet av detta slag. Den principen tillämpades ett enda år före det senaste världskriget. Det visade sig redan året därpå omöjligt att upprätthålla den, och vid flera tillfällen har i samband med höjningar av lottpriset klart angivits, att höjningarna varit föranledda av helt andra skäl än att tillgodose ett ökat avsättningsbehov till lotterimedelsfonden.

Man kommer inte så lätt ifrån avväg-

ningsfrågan på det sättet. Om herr Hagberg verkligen menat allvar i detta avseende, hade det ju stått honom fritt att motionera om en höjning av medelsavsättningen till lotterimedelsfonden. Regeringens förslag föreligger ju varje år i statsverkspropositionen och riksdagens enskilda ledamöter har möjlighet att då motionera.

Jag vill på det bestämdaste, herr talman, tillbakavisa de anklagelser för slentrianmässig behandling som herr Hagberg generöst strött omkring sig. Det är ingalunda på det sättet! Anledningen till dröjsmålet i detta fall från 11 oktober till 6 februari sammanhänger dels med att frågan var föremål för remiss till teaterrådet och dels med att man inte kan se denna fråga som en isolerad företeelse utan måste sätta in den i sitt sammanhang och göra den avvägning som jag har talat om. Man måste ha en överblick över vad som föreligger på detta område.

Jag vill också uttala min glädje över den inbjudan, som kommit olika teatrar till del att få framföra gästspel i bl. a. Paris. I själva verket har vi varit synnerligen lyckligt lottade, eftersom Dramaten har deltagit inte mindre än tre gånger. Enligt vad det upplysts mig har Dramaten även nu fått en underhandskontakt, som emellertid teatern den här gången inte allvarligt reflekterade på att utnyttja. Det är glädjande att det gästspel, som Malmö stadsteater inbjudits att göra i Paris, kom till stånd och jag är mycket glad över de insatser från enskilt håll som kunnat möjliggöra detta gästspel. Jag är glad inte minst därför, att dessa enskilda insatser möjliggör att den verksamhet kan tillgodoses, som måste vara det primära, nämligen det inhemska teaterlivet i större utsträckning än vad som skulle bli fallet därest man bifallit en ansökan om bidrag för gästspel i utlandet av den storlek det här är fråga om.

Jag är herr Hagberg tacksam för att han här har berett mig tillfälle att göra ett klarläggande, särskilt med tanke på de uppgifter som förekommit i tidning-

Ang. principerna vid fördelning av anslag till kulturella ändamål ur lotterimedelsfonden

arna. Jag vill, herr talman, än en gång upprepa att man inte kommer ifrån den avväggningsfråga det här gäller. I princip kan vi vara överens om att det är av intresse för oss, att svensk teater också får visas utomlands, men av naturliga skäl måste andra behov och andra önskemål komma i första hand.

Herr **MOGÅRD** (s):

Herr talman! Det har aldrig ansetts vara särskilt honnett vare sig för enskilda eller här i riksdagen att begagna hasardspel som en inkomstkälla och allraminst som en normal inkomstkälla. Men våra lotterimedel är ju inkomster som inhöstas genom spellusten hos folk i allmänhet, jag tror inte bara hos teatervännerna utan även hos dem som aldrig någonsin satt sin fot på en teater. Det är alltså inte några vackra pengar som ställs till statsmakternas förfogande genom detta idoga lotterispelande, som jag trodde närmast var en normal inkomstkälla för mindre välkända och välordnade republiker i främmande världsdelar. Nu har dessa inkomster i alla fall sedan många år tillbaka kommit statsfinanserna till godo och för vissa andra ändamål utgör de huvudinkomsterna. Staten tar in brorsloten av lotterimedlen och lägger den till budgeten. Det kan man kanske förstå i tider av hårt ansträngda statsfinanser och att en hel del av våra verksamma frivilliga organisationer, särskilt på det kulturella området, får en del av det som blir över.

Herr Hagberg har i sin interpellation livligt beklagat att det inte har gått för Malmö stadsteater att få, jag tror det var 42 000 kronor, för att skicka ut några av sina skådespelare att uppträda i Paris. Det är någonting som han känner mycket smärtsamt. Jag förmodar att det knappast finns en stadsteater i det här landet, som inte skulle vilja sända ut några av sina sujetter till främmande länder och städer för att uppträda där. Det är dock inte så avsikten varit, tror jag, med användningen av dessa lotterimedel. Jag ger honom dock rätt i att

alltför mycket av de medel som skall delas ut genom den s. k. kulturfonden går till teaterverksamhet och i synnerhet till de kungliga teatrarna.

Det har ofta förefallit mig, som om de stora och kostsamma apparater, som våra kungliga teatrar och som även våra stora orkesterföreningar utgör, har ryktat sitt värv så bra och så troget under många år och visat sig vara en så nödvändig beståndsdel av hela vår kulturverksamhet, att de nu borde överföras till åttonde huvudtiteln och bli ett naturligt inslag i den med stöd av medel från denna huvudtitel finansierade kulturverksamheten. Detta skulle i betydande mån lätta möjligheterna att för andra syften använda medel ur lotterimedelsfonden.

Det har samtidigt också varit så, att både de kungliga teatrarna och våra stora orkesterföreningar haft en omänskligt hård börda att bära för att kunna klara sig ens med de stora bidrag, som staten nu välvilligt ställt till förfogande ur lotterimedelsfonden. Musikerpersonalens pensionsfrågor har fördröjts i det oändliga och lönerna har varit och är alltfjämt satta i betydande underkant. Men vi måste inse att när staten, som har att dela ut dessa pengar till så många olika håll, inte på annat sätt vill tillgodose de nödvändiga ändamål, som dessa konsertföreningar betjänar, blir det just denna personal som får lida av bristen på medel. Detta är alltså en sak.

En annan sak är att jag när det gäller fördelningen av de lotterimedel, som så att säga ställes utanför den normala budgeten, inte tycker att det är rimligt att fem sjättedelar av dessa pengar skall gå till teaterverksamhet. Detta var inte meningen från början. Detta är inte rimligt nu heller, ty det föreligger ett så stort behov av dessa lotterimedel och det ropas på bistånd av dessa lotterimedel från landets olika delar, och när dessa medel skall delas ut, blir det kanske två, tre miljoner kronor om året som kan ställas till förfogande för alla dessa bygdeföreningar, soldathemsföreningar och alla möjliga sorters lokala.

Ang. principerna vid fördelning av anslag till kulturella ändamål ur lotterimedelsfonden

kulturella anordningar, just emedan större delen av medlen ätes upp av teaterunderstöden. Det synes mig vara nästan det viktigaste när det gäller detta problem, att man inte alltför mycket låter dessa lotterimedel så ensidigt gå till teaterändamål, om man nu över huvud taget inte går tillbaka till den gamla goda regeln, att femtio procent av lotterimedlen skall användas för dessa mera fria kulturändamål. Här gäller det som alltid svårigheten att ransonera medlen i en bristsituation. Detta har också satt sin prägel på handelsdepartementets handläggning av lotterimedelsärenden. De gånger, jag sökt bistånd för mig näraliggande ändamål ur lotterimedelsfonden, har jag inte fått det intrycket att dessa ärenden i handelsdepartementet behandlas med slentrian och byråkrati, utan att man varit hårt trängd inför dessa mera energiskt publikfriande organisationer, som teaterorganisationerna i regel utgör. Och så har de små bygdeorganisationerna och de mera undanskymda kulturella organisationer, som finns och som behöver ett stimulerande tillskott av statsmedel via lotterimedelsfonden, fått stå där tomhänta.

Det är detta jag har velat påpeka med mitt lilla anförande. För över de kungliga teatrarna på åttonde huvudtiteln! Försök att få över de viktigaste delarna av kulturverksamheten på detta område, de filharmoniska orkestrarna, till kommunerna, i den mån dessa orkar med att bära det ensamma, och se sedan till att ändamål av vitt skilda slag får sin stimulans genom att Kungl. Maj:t även låter lotterimedel gå ut till bygderna och lokala ändamål!

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag skulle gärna vilja säga ett par ord dels med anledning av herr statsrådets inlägg och dels med anledning av herr Mogårds anförande nyss.

Jag nämnde någonting om lotterimedlen i deras helhet och deras användning, ett avsnitt av mitt anförande som herr statsrådet tog upp. Handelsminis-

tern frågade, varför jag inte motionerat i denna angelägenhet — proposition var ju framlagd. Men, herr statsråd, hur skulle detta gå till? Regeringen avslög denna hemställan den 6 februari, och den dagen var ju motionstiden för länge sedan tilländalupen.

Då lotterimedlen kommit att spela en viss roll även i herr Mogårds anförande, kanske jag skulle kunna få göra ytterligare ett par påpekanden. Jag tror nämligen, att, om man ser detta spørsmål historiskt och går tillbaka en liten smula i tiden, har man måhända anledning att anlägga en annan synpunkt på dessa saker än herr Mogård gjorde.

Vi hade en gång, som helt säkert kammarens ledamöter kommer ihåg, det s. k. teaterlotteriet. Detta hade anordnats och pågick i åtskilliga år till förmån för de kungliga teatrarnas verksamhet i synnerhet, men även annan teaterverksamhet understöddes. Detta teaterlotteri upphörde som bekant år 1938. Då övertogs verksamheten av nuvarande Svenska penninglotteriet AB, vilket ju är ett helstatligt bolag.

Då riksdagen detta år, alltså 1938, fattade sitt beslut bestämdes i enlighet med statslotteriutredningens förslag, som upptagits av den dåvarande handelsministern, att avkastningen av det nya lotteriet i princip skulle gå med hälften till statsverkets behov och redovisas på särskild inkomsttitel, medan den andra hälften skulle, som det hette, omedelbart tillföras en av statskontoret förvalttad fond, lotterimedelsfonden, från vilken Kungl. Maj:t skulle tillgodose vissa allmännyttiga kulturändamål. Härvid nämndes svenska teatrar, orkesterföreningar och andra likartade kulturändamål; allt enligt riksdagsbeslutet.

I praktiken har tyvärr denna anordning aldrig kommit att tillämpas, därutinnan ger jag herr statsrådet rätt — det var bara ett enda år som riksdagens beslut upprätthölls. Men det berodde helt enkelt på att år 1939 kom kriget med de abnorma förhållanden, som därmed följde och med det utomordentliga tryck på statsfinanserna, som då uppstod. Man

Ang. principerna vid fördelning av anslag till kulturella ändamål ur lotterimedelsfonden

befann sig i en situation, då man måste skaffa pengar på alla upptänkliga sätt. Då kastade man helt naturligt ögonen även på lotterimedlen. Följden blev att allteftersom åren gick, dirigerades allt större del av lotteriavkastningen till allmänna budgetändamål och den s. k. kulturfonden underkastades en motsvarande, allt snävare behandling.

Att denna ordning tillämpades under krigsåren med den då rådande speciella situationen har jag i och för sig ingenting att säga något om. Men kriget kom ju till en avslutning. När kriget var över och vi så småningom gled in i mera normala förhållanden, återställdes tyvärr inte den ordning, som riksdagen i princip hade fastställt, nämligen en fördelning med hälften till allmänna budgeten och hälften till lotterimedelsfonden. I riksstaten för det budgetår, som nu löper, är inkomsterna av lotterimedel upptagna med 117 miljoner kronor. För nästa budgetår beräknas de till 112 miljoner kronor. Som jag påpekade i mitt förra anförande, kommer ungefär 19 procent av avkastningen för nästa budgetår att tillföras fonden och ungefär 81 procent att tillföras allmänna budgetändamål.

Jag har tillåtit mig, herr talman, att göra en liten uppställning över avkastningen av lotteriverksamheten sådan den kan utläsas ur riksstaten. Denna uppställning gäller från och med budgetåret 1946/47 till och med riksstaten 1959/60, som vi fick för ett par veckor sedan. Det gäller alltså efterkrigstiden. Jag har kommit fram till en samlad siffra för lotterimedlen under dessa år av cirka 1 190 miljoner kronor. Härav har cirka 170 miljoner kronor gått till fonden, och resten, nära 1 020 miljoner kronor, gått till allmänna budgetändamål. Fonden har med andra ord fått knappa 15 procent och den allmänna budgeten något över 85 procent mot den i riksdagens principbeslut av år 1938 angivna fifty-fiftyfördelningen.

Nu antydde herr statsrådet, att det skulle vara svårt att få en ändring härvidlag. Såvitt jag förstår var herr stats-

rådet något för blygsam! Herr statsrådet har ju själv i årets budget lyckats få till stånd en justering i en ur min synpunkt gynnsam riktning genom att ytterligare två miljoner kronor kommer att tillföras fonden. Det går således, bara man har den riktiga viljan, och jag tror att herr statsrådet skulle kunna vara i tillfälle att åstadkomma den ytterligare justering, som skulle kunna — som jag nyss sade — onödiggöra kontroverser av denna art.

Till slut, herr talman, bara ännu ett ord. Herr statsrådet upprepade än en gång att han fann det naturligt att när det gäller en utrikesrepresentation i sådana här sammanhang så borde nationalscenerna komma i första hand. Jag har inte kunnat dela den uppfattningen. Jag har all akning för nationalscenerna, men ingen kan ju bestrida, att utvecklingen kan gå därhän att en lika fullvärdig representation kan ske genom någon annan scen, vilket helt och hållet beror på den standard den till följd av olika omständigheter kan ha nått upp till.

Jag är såvitt jag förstår inte ensam om denna min uppfattning. Om inte herr statsrådet tar illa upp, skulle jag vilja citera ett principuttalande i dessa ting på ledaravdelningen i en tidning här i huvudstaden, som jag föreställer mig står herr statsrådet nära. Denna tidning slutar sitt uttalande i frågan sålunda: »Vad det i detta sammanhang kommer an på är ju inte att i utlandet låta sig representeras av officiella institutioner. Det är att visa vad Sverige som kulturland förmår och skapa respekt för svensk teater som sådan.»

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! I det sista ur en tidning citerade uttalandet kan också jag för min del ganska helhjärtat instämma.

Jag har här bara försökt klargöra för interpellanten, att man trots allt inte kommer ifrån en avvägning, när medlen ju är begränsade, och den avvägningen måste ske utifrån en bedömning av och jämförelse mellan de olika anslagsända-

Ang. principerna vid fördelning av anslag till kulturella ändamål ur lotterimedelsfonden

målen. Det gäller här en avvägning av vad man anser rimligen bör kunna anslås åt teaterverksamhet och vad som bör tillgodose mera tillfälliga ändamål. Men avvägningen måste även ske inom den ram som finns för teaterverksamheten; det gäller ett ställningstagande till vilka ändamål som i första hand bör komma i åtnjutande av stöd. Och på den punkten tillåter jag mig fortfarande, herr talman, hysa den uppfattningen, att hur viktigt det än kan vara att våra teatrar får tillfälle att gästspela utomlands, så måste vi ändå i första hand tillgodose det inhemska teaterlivet.

Sedan jag uttalat detta, har herr Hagberg invänt, att han anser att avsättningen av lotterimedel till kulturella ändamål är alldeles för liten. Han har naturligtvis rätt att hysa den uppfattningen. I och för sig kan jag också förstå honom och skulle — om jag såg på denna företeelse isolerad — kunna instämma med honom. Men det finns ju möjlighet för riksdagen och för de riksdagsmän som så önskar att varje år begära en ändring i detta avseende. Det är riktigt — och herr Hagberg bekräftade här vad jag framhöll — att man en enda gång har kunnat upprätthålla principen om en hälftindelning av vad som bör tillföras statsverket, d. v. s. den allmänna budgeten, och vad som bör avsättas för de ändamål vi här talar om. Men herr Hagbergs historiskskrivning var behäftad med åtskilliga luckor, ty för riksdagen har flerfaldiga gånger redovisats, att man höjt priset på lottsdelarna utan att detta avsetts medföra ökad avsättning av lotterimedel. Även efter kriget har utvecklingen på beskattningens område medfört, att lotteripriserna i vissa sammanhang kommit att höjas.

Jag vill säga till herr Hagberg, att såvitt jag kan erinra mig så har inte under någon period så stora ökningar av avsättningen till lotterimedelsfonden ägt rum som under den tid jag har varit chef för handelsdepartementet. Med reservation, herr talman, för siffrornas riktighet vill jag minnas, att det rör sig om en ökning av 6—7 miljoner kronor.

Det är således inte bara i år, som Kungl. Maj:t på mitt förslag föreslår en ökad avsättning för detta ändamål, utan det har skett varje år sedan 1956/57, och den starkaste höjningen skedde just det budgetåret.

Det kanske kan visa sig, att det ändå inte är tillräckligt, och det skulle vara glädjande för många av oss, om denna avsättning kunde bli ännu större. Herr Hagberg har dock ingalunda behövt vänta med att motionera, ty som jag nyss sade förelåg förslag om ökad avsättning av lotterimedel i årets statsverksproposition, liksom det skett under föregående år.

Jag vill slutligen säga, att jag finner det mycket vanskligt att regeringen skulle grunda sitt ställningstagande i frågan om stöd till utländska gästspel på en egen bedömning av den konstnärliga standarden vid våra teatrar. Jag tror varken att teaterverksamheten i stort eller att våra framträdanden i utlandet skulle dra fördel härav. Jag tror helt enkelt att det är nödvändigt att gå fram efter något enklare grunder.

Man måste även räkna med att sådan verksamhet kommer i åtnjutande av stöd från annat håll. Av min redogörelse, herr Hagberg, framgick ju, om jag bortser från gästspel i de nordiska grannländerna, att särskilda bidrag från lotterimedelsanslaget hittills inte kunnat anvisas i något fall för dessa ändamål — låt vara att det möjligen i ett fall kommer att ske. När man därför säger, att bara en enda ansökan avslagits, så bör det alltså ses mot bakgrunden av att det inte heller är många ansökningar som godkänts. I de flesta fall har de teatrar, som inbjudits att göra gästspel, fått finansiera detta inom sin allmänna budget. Och i fråga om Malmö stadsteater vill jag då erinra om att det är ganska väsentliga anslagsbelopp, som utgår till den teatern i förhållande till den kostnad, som beräknats för gästspelet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 53, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 55, angående anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för budgetåret 1959/60, m. m.; och

nr 56, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende justitiedepartementets verksamhetsområde.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionen nr 393, av herr *Sveiningsson*.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner: nr 394, av herr *Eskilsson m. fl.*, och nr 395, av herr *Jonasson m. fl.*

Anmäldes och bordlades

dels Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 57, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling;

dels ock Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade propositioner:

nr 58, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.; samt

nr 59, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag för försvarsändamål.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under första huvudtiteln, avseende anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställ-

ningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för värdeminskning å grundförbättring; och

nr 9, i anledning av väckt motion om utsträckning i visst fall av tiden för fyllnadsinbetalning av skatt;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om ändring av utsökningslagens stadganden om kungörande av försäljning av utmätt egendom; och

nr 5, i anledning av väckta motioner om skärpta straff för våldsbrott;

andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461), *dels ock* i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motion om påskyndande av 1951 års byggnadsutrednings arbete; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; och

nr 7, i anledning av väckta motioner angående fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland.

Anmäldes och bordlades en av fru Hamrin-Thorell under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av henne m. fl. undertecknad motion, nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till seminarier för huslig utbildning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.52.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 24 februari

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande månad.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 24 februari 1959.

Till justitiedepartementet hade den 21 februari 1959 från länsstyrelsen i Stockholms län inkommit fullmakt för ombudsmannen Sture Palm, Stockholm, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens första kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Till riksdagens första kammare

Åberopande bilagda läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 24 t. o. m. den 28 februari 1959.

Stockholm den 23 februari 1959

Georg Branting

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Härmed intygas att advokat *Georg Branting* på grund av influensa är förhindrad att delta i riksdagsarbetet fr. o. m. den 23 februari t. o. m. den 28 februari.

Stockholm den 23 februari 1959

G. Branting

leg. läkare

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

Den begärda ledigheten beviljades.

I ämbetet:

K. G. Grönhagen

Det antecknades, att herr Palm utsetts att inträda såsom ledamot av kammaren i stället för herr Andersson, Gunnar, vilken avlidit.

Föredrogs Kungl. Maj:ts skrivelse nr 57, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Herr förste vice talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 11 nästkommande

Interpellation ang. nykterhetsläget efter motbokssystemets upphävande

mars företaga val av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dem.

Detta förslag antogs.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 58, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 59, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag för försvarsändamål.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionen nr 396, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 1, 2, 12 och 31, bevillningsutskottets betänkanden nr 8 och 9, första lagutskottets utlåtanden nr 4 och 5, andra lagutskottets utlåtande nr 1, tredje lagutskottets utlåtande nr 3 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 5 och 7.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 47, angående vissa ändringar inom taxeringsorganisationen i Stockholm;

nr 60, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1959/60;

nr 61, angående dispositionen av vissa prisutjämningsavgiftsmedel; och

nr 62, angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet inkommit framställningar.

dels från fullmäktige i riksbanken angående organisationen av riksbankens kontorsnät,

dels ock från fullmäktige i riksgäldskontoret angående omprövning i vissa delar av förslag rörande Nordiska rådets svenska delegation och arbetsformer.

Interpellation ang. nykterhetsläget efter motbokssystemets upphävande

Herr **KAIJSER** (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Mer än tre år har nu förflutit sedan motbokssystemet upphävdes och försäljningen av alkoholhaltiga drycker blev fri. Den ökning av alkoholkonsumtionen, som man räknat med efter förändringen i formerna av alkoholförsäljningen, har så småningom gått tillbaka, och konsumtionen av spritdrycker är nu ungefär densamma som den var före den 1 oktober 1955. Detta är ju i och för sig ett gynnsamt tecken. Konsumtionen av starkvin är ungefär oförändrad; efter en övergående stark minskning under den period, då ökningen av spritdryckskonsumtionen var som allra störst, har starkvinskonsumtionen nu åter närmast sig den omfattning den hade före oktober 1955. Försäljningen av lättvin åter har ökat med ungefär 60 procent. I så måtto som denna ökade vinkonsumtion kan anses vara ett uttryck för att det svagare vinet fått ersätta starkspriten, och endast i så måtto, kan också detta vara att betrakta som ett ur nykterhetssynpunkt gynnsamt tecken.

Andra förhållanden ger emellertid inte en lika ljus bild av situationen. Om man t. ex. betraktar fylleriförseelserna finner man, att antalet för fylleri omhändertagna i städerna alltjämt är ungefär dubbelt så stort som under restriktionssystemets tid, trots att en drygt 5-procentig minskning ägt rum under sista året. Och vidare kan man konstatera att antalet för fylleri omhändertagna kvinnor alltjämt företer en ökning; i förhållande till hela antalet omhändertaganden är antalet omhändertagna kvinnor visserligen inte stort, drygt 2 1/2 procent, men ökningen är betyd-

Interpellation ang. nykterhetsläget efter motbokssystemets upphävande

ligt mer än 100-procentig sedan 1954, och ännu fjärde kvartalet 1958 visade en ökning av 9 procent vid jämförelse med samma tidsperiod 1957. Ungdomsfylleriet ger inte heller någon gynnsam bild. Antalet omhändertagna ungdomar per 1 000 individer inom åldersgruppen 15—17 år var 1958 6,7 mot 3,0 1954, och i åldern 18—20 år 22,5 mot 12,0. I båda dessa avseenden föreligger icke någon tendens till minskning under det sista året.

En granskning av dessa siffror berättigar enligt min uppfattning till åsikten, att det är måttlighetsförbrukarna som minskat sin kvantitet, medan missbrukarna ökat sin. Om man ser bilden ur den synpunkten är den inte ljus. Och även om förhållandena måhända inte är så oroande som under den allra första tiden efter ransoneringens slopande, då de gamla, av ransoneringen nätt och jämt tyglade alkoholisterna blommade upp för att ganska snart gå under, ter sig situationen och utvecklingen för den, som i sitt dagliga arbete har tillfälle att iakttaga vissa av spritmissbrukets vådor, föga uppmuntrande.

Jag vet väl, att ännu så länge en alltför kort tid förflutit sedan spriten släpptes fri för att man med någon större grad av säkerhet skall kunna bedöma den slutliga effekten av den omändringen. Men jag vet också, att reformer, som skall kunna råda bot på missförhållanden som kvarstår eller som uppstått efter den genomgripande förändring, som genomfördes 1955, kräver år av förberedelse, även om man inte behöver räkna med ett 10-årigt utredningsarbete, så som fallet var då. Tyc-

ker man sig finna att förändringen inte motsvarar de förväntningar som man hyst om den, finns det dock, såvitt jag kan förstå, ingen anledning att bara sitta med armarna i kors och vänta. Det gäller tvärtom att noggrant försöka analysera vad som händer och vad som hänt och att försöka finna något som är bättre. Onödigt dröjsmål kan betyda en fara för många.

Med anledning av det anförda anhåller jag att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Anser herr statsrådet att utvecklingen efter motbokssystemets upphävande den första oktober 1955 är ur nykterhets-synpunkt tillfredsställande, och om så icke är fallet, avser herr statsrådet att vidtaga några åtgärder med anledning härav?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakarande spørsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades en av fru *Svenson* under sammanträdet till herr förste vice talmannen avlämnad, av henne m. fl. undertecknad motion, nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till seminarier för huslig utbildning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.12.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 25 februari

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Herr *Andersson, Sven*, anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 47, angående vissa ändringar inom taxeringsorganisationen i Stockholm, hänvisades densamma, såvitt anginge bemyndigandet för Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för överståthållarämbetet uppföra visst antal tjänster, till statsutskottet samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 60, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1959/60.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 61, angående dispositionen av vissa pristutjämningsavgiftsmedel.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 62, angående försöksverksamheten med nio-årig enhetsskola m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet inkommit framställningar

dels från fullmäktige i riksbanken angående organisationen av riksbankens kontorsnät;

dels ock från fullmäktige i riksgäldskontoret angående omprövning i vissa delar av förslag rörande Nordiska rådets svenska delegation och arbetsformer.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionen nr 397, av fru *Svensson m. fl.*

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under första huvudtiteln, avseende anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Anslag till Kungl. Maj:ts hovhållning

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Kungl. Maj:ts hovhållning för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 2 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren och herr *Lage Svedberg m. fl.* (I: 190) och den andra inom andra kammaren och herr *Spångberg m. fl.* (II: 246),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* väckt motion (II: 247).

I motionen II: 247 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en rationaliserings- och besparingsplan beträffande Kungl. Maj:ts hovhållning, som nedbringade den årliga kostnaden med minst en miljon kronor, samt att anslaget för Kungl. Maj:ts hovhållning för budgetåret 1959/60 måtte begränsas till 1 700 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 247, såvitt nu vore i fråga, till Kungl. Maj:ts hovhållning för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 2 000 000 kronor;

b) avslå motionen II: 247, i vad den icke behandlats under a);

c) avslå motionerna I: 190 och II: 246.

Anslag till statsråden utan departement m. m.: omkostnader

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Utskottet har här haft att ta ställning till tre motioner, och utskottet har yrkat avslag på motionerna utan någon egentlig motivering.

I motion nr 247 i andra kammaren har yrkats dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en rationaliserings- och besparingsplan beträffande Kungl. Maj:ts hovhållning, som nedbringa den årliga kostnaden med minst en miljon kronor, dels att anslaget för Kungl. Maj:ts hovhållning för budgetåret 1959/60 begränsas till 1 700 000 kronor.

Det är ju bekant att kostnaderna för hovet ökat orimligt under de senare åren. År 1950 var kostnaderna för hovhållningen 995 000 kronor men beräknas nästa budgetår komma att uppgå till 2 miljoner kronor. Anslagen till svenska kungahuset är numera dubbelt så höga som motsvarande anslag i Norge och Danmark. Det bör inte vara obekant för denna kammars ledamöter, att de rigorösa höjningarna på första huvudtiteln under de senare åren väckt missnöje hos folk och att detta missnöje också funnit sin återspeglning i riksdagen. Det är rätt underligt att de borgerliga partiernas representanter, som på löpande band presenterar besparingsplan på besparingsplan, beträffande den nu aktuella utgiftsposten ingenting säger utan bara nickar bifall till densamma. I denna kammare innehas ju dessutom majoriteten av det parti, som på sitt program har republiken inskriven, och det är märkligt att så få inom detta parti vänder sig mot den ständiga höjningen av utgifterna på första huvudtiteln.

Vi vill att denna huvudtitel skall nedskäras, och vi vill dessutom ha en utredning för att åstadkomma en bättre ordning. Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 247 i andra kammaren.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II:247; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2***Anslag till statsråden utan departement m. m.: omkostnader**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 18 500 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I:191) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II:248), hade yrkats en generell nedskärning med tio procent av vissa av Kungl. Maj:t föreslagna omkostnadsanslag under andra huvudtiteln. Såvitt gällde förevarande punkt hade i motionerna hemställts, att riksdagen måtte till Statsråden utan departement: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 16 600 kronor.

Anslag till statsråden utan departement m. m.: omkostnader

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 18 500 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Aastrup*, *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 16 600 kronor.

Vid utskottets föreliggande utlåtande funnos fogade särskilda yttranden:

1) av herrar *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*;

2) av herrar *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*; samt

3) av herrar *Ivar Johansson*, *Pålsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Hansson* i Skegrie.

Herr talmannen anförde, att överläggningen i fråga om förevarande punkt tillika finge omfatta punkterna 4, 9, 11 och 32, i vilka ovannämnda motioner I: 191 och II: 248 jämväl behandlats.

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! I årets statsverksproposition har framlagts ett preliminärt budgetförslag, i vilket, som bekant, redovisas ett beräknat underskott på driftbudgeten av betydande storlek. Finansministern har i finansplanen meddelat, att enligt hans mening en skattehöjning

på mellan 500 och 1 000 miljoner kronor är ofrånkomlig för att täcka underskottet. Det framgår också av finansministerns uttalanden i finansplanen, att regeringen i första hand tänkt sig, att de ökade skattemedel som anses behövliga skulle tas ut genom en allmän omsättningskatt. Det är i detta läge, som man från oppositionens sida sökt få fram alternativ till regeringens skattehöjningsförslag, bl. a. genom minskning av de statliga utgifterna.

Folkpartiets syn på budgetpolitiken har redovisats i en partimotion till årets riksdag, nr 370 i andra kammaren. Jag skall inte här gå in på de i motionen framförda motiveringarna och förslagen utan vill endast erinra om att det i motionen betonas, att då andra alternativ att förbättra det statliga budgetläget prövas, bör det ske mot bakgrunden av regeringens alternativ med kraftigt höjd beskattning, varvid en allmän omsättningsskatt kan väntas komma i första rummet.

Bland de förslag till besparingar i fråga om statliga utgifter som framförts från folkpartihåll är också det, där det yrkas på en tioprocentig nedskärning av de centrala ämbetsverkens omkostnadsanslag. Dylika nedskärningar har föreslagits på alla huvudtitlar; dock har skolor, sjukhus, sociala vårdanstalter och domstolar undantagits. I dag föreligger till behandling statsutskottets utlåtanden angående andra och tolfte huvudtitlarna.

Jag skall villigt medge, att en procentuell nedskärning av anslag inte verkar särskilt tilltalande, men jag tycker nog att den vägen kan väljas, då det gäller de allmänna omkostnadsanslagen. Ett beslut från riksdagens sida om en tioprocentig nedskärning av omkostnadsanslagen skulle bli en anmodan till ämbetsverken att söka i möjligaste mån åstadkomma besparingar. I motionen på denna punkt heter det, att det sedan bör »ankomma på vederbörande verk att på bästa sätt hushålla med detta lägre anslag. Vi tror det nämligen vara en fördel, att vederbörande verk självt avgör på vad sätt det sålunda nedskurna

Anslag till statsråden utan departement m. m.: omkostnader

anslaget kan få den effektivaste användningen.»

Det har som argument mot dessa förslag bl. a. anförts, att det här gäller förslagsanslag. Jag tycker att det förhållandet snarare talar för än emot förslagen. Därigenom får ju ett riksdagsbeslut i den här föreslagna formen tydligt karaktären av en rekommendation till ämbetsverken.

Herr talman! Jag skall inte gå in på någon närmare motivering till de framlagda förslagen. Jag ber att på den nu förevarande punkten få yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Herr BIRKE (h):

Herr talman! Högerpartiet har i partimotioner vid årets riksdag framhållit, att det föreligger möjligheter till anslagsminskningar när det gäller den direkta statsverksamhetens omkostnader. För den huvudtitel som vi nu behandlar innebär motionärernas förslag en besparing på ungefär 650 000 kronor.

De i motionerna framlagda förslagen skulle i betydande utsträckning tillgodose behovet av sparsamhet med omkostnadsanslagen. Sedan riksdagen emellertid avslagit dessa motioner, har vi ansett oss böra vid behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 2 biträda de reservationer som innebär bifall till motionerna nr 191 i första kammaren och 248 i andra kammaren.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Från centerpartiets sida har emellertid fogats ett särskilt yttrande till utskottets utlåtande på denna punkt. Detta särskilda yttrande har tillkommit för att understryka det önskvärda i alla besparingar som över huvud taget är möjliga att göra, inte bara i det nuvarande statsfinansiellt besvärliga läget, utan kontinuerligt och på lång sikt. Frågan är, om det är möjligt eller ens välmotiverat att, såsom reservanterna önskar, göra en besparing på cirka 9

miljoner kronor genom att begränsa omkostnadsanslagen till den centrala administrationen och förvaltningen med 10 procent över hela linjen med undantag för de grenar som avser sjukvård, undervisning och rättsvård.

Det rör sig ju här om förslagsanslag, och i motsats till herr Sundelin anser jag, att just den omständigheten gör det svårt att begränsa omkostnaderna. Den statliga administrationen måste givetvis fungera och verka. Man ställer sig också den frågan, om inte det här förslaget innebär att man börjar i fel ända med besparingarna. Utan tvivel har den statliga förvaltningsapparaten svällt ut synnerligen kraftigt under de senaste decennierna, men skall man åstadkomma besparingar på omkostnadsanslagen måste väl det primära vara att man börjar med själva organisationen, d. v. s. begränsar antalet tjänster eller i varje fall söker bromsa tillkomsten av nya tjänster. Ty om man bibehåller samma organisation som förut eller — vilket föreslås även i årets statsverksproposition under ifrågavarande huvudtitel — inrättar nya tjänster, innebär ju det att tjänsterum i samma eller större omfattning erfordras, att städning och uppvärmning av dessa måste ske och att telefoner och övrig kontorsmateriel måste finnas i tillräcklig utsträckning för att samtliga tjänstemän skall kunna utföra det arbete som åligger dem. Det kan rent av tänkas sådana fall, där det skulle vara ekonomiskt fördelaktigt med högre omkostnadsanslag för att genom en tekniskt mera fulländad utrustning möjliggöra en rationalisering och därmed förenkling och nedbantning av den administrativa apparaten.

Jag menar sålunda att utgifterna på den administrativa sidan och utgifterna på omkostnadssidan är beroende av varandra och har ett sammanhang som måste beaktas, om man skall kunna erina besparingar i varje fall på längre sikt. Man får ju också hoppas att besparingsutredningen, som skall behandla dessa problem, till slut skall finna lösningar som är rimliga för alla parter.

Anslag till statsråden utan departement m. m.: omkostnader

Inom mitt parti är vi alltså ense med reservanterna om behovet av sparsamhet och vill gärna medverka till att sådan iakttas i olika sammanhang. När det gäller de här aktuella punkterna tror vi emellertid inte att besparingsförslagen får någon större praktisk effekt. Inte heller delar vi reservanternas uppfattning att besparingsåtgärderna skulle vara betingade av det inträdda statsfinansiella krisläget. Denna deras inställning innebär ju att statsverkets omkostnader inte skulle baseras på ett visst administrativt behov utan växla med konjunkturerna. Jag har svårt att förstå, hur en statlig organisation skulle kunna fungera under sådana omständigheter. Vi menar i stället att den statliga administrativa apparaten själv ständigt måste uppmärksammas, så att den hålls inom rimliga gränser och arbetar så effektivt och smidigt som möjligt till så låga kostnader som möjligt. Vi har därför i vårt särskilda yttrande framhållit att »stor restriktivitet bör iakttas av Kungl. Maj:t vid tillsättandet av nya tjänster. I nuvarande ansträngda statsfinansiella läge bör man i största möjliga utsträckning söka handlägga förekommande arbetsuppgifter med den personal som redan finns. Genom rationaliseringar och god arbetsplanering bör detta i stort sett vara möjligt.»

Vi ansluter oss som sagt till kravet på sparsamhet i all den utsträckning sådan kan iakttas med tillgodoseende av berättigade intressen och önskemål. Med dessa ord har jag, herr talman, velat belysa det särskilda yttrande som jag och några andra utskottsledamöter har fogat till detta utlåtande.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Dagens melodi är sparsamhet. På olika sätt försöker man göra besparingar. Det försöks, som har föreslagits av folkpartiet i dess motion, nämligen att omkostnadsanslagen skulle skäras ned med 10 procent, förefaller emellertid rätt illa genomtänkt. Visserligen kan man skenbart åstadkomma en besparing på detta sätt, men då det här

endast gäller förslagsanslag, kan effekten inte bli mycket annat än mycket ringa. Herr Sundelin har här medgivit, att det förhåller sig på det sättet, och förklarat att förslaget endast innebär en rekommendation. Man vill rekommendera en besparing av omkostnaderna, som man kanske innerst inte tror kommer att ge något resultat.

När det gäller att fixera dessa förslagsanslag till omkostnader i budgeten är det emellertid angeläget att beloppen är så realistiska som möjligt. Då statssekreteraren i finansdepartementet hade sin sedvanliga föredragning inför statsutskottet, fick man det intrycket att inte bara övriga anslag utan även anslagen till omkostnader mycket noga hade översetts i finansdepartementet. Man hade i vissa fall t. o. m. ansett det nödvändigt att skriva upp anslagen för att få dem sådana som man bedömde att de skulle behöva vara och för att inte få ett budgetutfall som skulle komma att visa sig överraskande dåligt.

Vad man vill pruta på är ju till stor del poster av rent automatisk karaktär. Det är särskilt två poster detta gäller. Den ena är posten sjukvård till befattningshavare. Ingen kan ju på förhand veta, hur det skall bli i fråga om vederbörandes sjuklighet; det är någonting som man inte känner till förrän året är slut. Den andra posten är den som heter bränsle, lyse och vatten. Är vintern kall, vet vi alla att det går åt mer bränsle. Man kan inte på förhand säga att det får gå åt bara så och så mycket. Om man skär ned den posten, skulle resultatet bli att befattningshavarna finge sitta och frysa. Vi kan ju då och då se i de s. k. populära tidningarna, hur man klagat över att personalen på olika kontor och institutioner på grund av arbetsgivarens sparsamhet får både frysa och fara illa på annat sätt. Det är tydligen så man vill att det skall bli, när man nu gett en rekommendation att skära ned omkostnadsanslaget.

I vissa fall får staten förhyra lokaler, och hyran är då bunden genom kontrakt. Det går inte gärna att pressa ned dessa kostnader, och det är ungefär likadant

Anslag till statsråden utan departement m. m.: omkostnader

hela vägen; det är fråga om bundna utgifter som det är mycket svårt att skära ned.

När man nu här vill göra en gest utåt och visa att man vill spara, så pekar man på poster som det är mycket svårt att spara på. Vi som har varit med i några år i denna kammare erinrar oss kanske en verkschef som satt här en period. I nästan varje debatt, när det gällde ting som han var intresserad av, beklagade han sig över att omkostnadsanslaget till *hans* verk alltid var för lågt. Den posten har inte skrivits upp sedan, och jag förmodar att han anser den vara för låg även nu, men nu vill hans partivänner att den skall minskas med 10 procent!

Jag tror att detta försök att minska omkostnadsanslaget är ett ganska misslyckat försök, som man gett sig in på när man inte kunnat åstadkomma något annat men ändå som herr Sundelin vill komma med alternativt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det mesta är väl sagt i denna debatt, men jag fäste mig vid ett uttryck i herr Sundelins anförande, som nog kan behöva en kommentar. Herr Sundelin gjorde gällande, att ett beslut av riksdagen i överensstämmelse med folktopartimotionen skulle ha den välgörande effekten att det skulle betraktas som en anmaning till verkscheferna att vara sparsamma och försiktiga, en rekommendation att vid varje tillfälle se om sitt hus så att inget slöseri förekommer. Jag tror att jag kan säga att verkscheferna får sådana anmaningar med jämna mellanrum. Innan de börjar göra upp sina petitaskrivelser, går det i god tid ut från finansdepartementet en allmän cirkulärskrivelse med särskilt understrykande av erforderligheten att se över sitt hus och iakttä alla möjligheter till besparingar. Vi skulle väl dessutom göra verkscheferna en orättvisa, om vi skulle tro dem om att leva så främmande ifrån den allmänna politiska diskus-

sionen i dag, att de inte själva vet någonting om statsfinansernas ställning. I allmänhet har de ju inte blivit verkschefer med mindre än att de har de kvaliteter som en ledare för ett statligt verk skall ha, och i de kvaliteterna ligger också förmågan att handskas med all varsamhet med de medel som de har till sitt förfogande.

Nu skulle naturligtvis en finansminister vara tacksam för all hjälp till besparingar som riksdagen är beredd att ge honom, alldeles oavsett från vilket håll den kommer. Men jag anser att besparingar skall ha någon rim och reson. De skall ge någonting. De skall inte vara några skyltfönsterbesparingar, besparingar i demonstrationssyfte, som ser bra ut men som det inte blir någonting med. Det är ju här fråga om förslagsanslag. Utgifterna blir vad de blir med den sparsamhet som jag är medveten om att verkscheferna iakttar. Till yttermera visso har ju Kungl. Maj:t maximerat vissa poster, där man kanske skulle kunna säga att en utveckling kunde ta oförutsedda konsekvenser. Det är sådana poster som nyanskaffning av inventarier, resor, publikationstryck och liknande. Även om det således är ett förslagsanslag och de här posterna tenderar att inte räcka till, så är alltså verkscheferna tvingade att inhämta vederbörande departements och finansdepartementets godkännande, innan de får överskrida maximibeloppen. De andra posterna, det försäkrar jag, har en sådan automatik i sig, att om man allvarigt ser på frågan, så är det rätt meningslöst att här komma med pekfinger och säga: Nu skall ni vara vänliga att spara ytterligare. Har man folk på ämbetsverken, måste de kunna utnyttja telefonen å ämbetets vägnar. Har man folk som sitter i rummen, måste de ha rättighet att få rummen städade i varje fall varannan dag, så som nu sker i statsförvaltningen, och de som sitter i rummen måste ha en utrustning som ger dem möjlighet att arbeta något så när effektivt. De av oss som kunnat studera om jag så får säga graden av exklusivitet i fråga om de statliga verkens ut-

Anslag till statsråden utan departement m. m.: omkostnader

rustning och arbetsmöjligheter i jämförelse med vad som gäller på den privata sidan, måste nog säga, att Kungl. Maj:ts regering och denna riksdag låter de statliga verken arbeta under ganska spartanska förhållanden och håller dem ganska kort.

Vem som helst, som haft tillfälle att på nära håll se hur man är tvingad att arbeta inom vissa statliga verk, är nog beredd att skriva under vad jag här sagt. Vi har där rumsbrist och påvra förhållanden i allmänhet, helt enkelt därför att vi inte anser oss ha råd med den exklusivitet som gäller på andra områden. Under sådana förhållanden är det inte praktisk politik att tala om att man skall hjälpa till att spara 8,8 eller 9 miljoner kronor. Det är och förblir en demonstration. När året är slut, måste ändå beloppet täckas, och det är lika bra att se sanningen i vitögat, ta kostnaden med en gång och få en mera realistisk beräkning av de statliga verkens utgifter.

Herr talman! Med de erfarenheter, som en finansminister måste få, när varje liten utgiftspost nagelfares i finansdepartementet, har jag kommit till den mycket bestämda uppfattningen, att de nu diskuterade besparingarna inte ger någonting. Förslaget innebär att man skjuter på en utgift, som måste täckas i efterhand, för nöjet att i dag kunna säga, att man har velat vara sparsam. Det nöjet tycker jag att man ändå kan bespara sig.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! De förslag till reduktioner av omkostnadsanslagen under olika huvudtitlar som folkpaktiet framställt måste, såsom herr Sundelin sade, ses mot bakgrunden av det besvärliga statsfinansiella läge som vi råkat i. Finansministern vill ha en skatteförstärkning på 500 upp till 1 000 miljoner kronor — han har inte fixerat siffran närmare. Om man skall döma av de uttalanden som han har gjort tycks han nu ha stannat för en omsättningskatt som väl måste — om den skall ge ett så pass högt belopp — sättas till 3 procent.

Varje skattehöjning, och då givetvis i allra högsta grad en så pass kraftig höjning som här skulle komma i fråga, måste oförmånligt påverka kostnadsnivån inom vårt näringsliv. Jag frågar mig: Vågar vi i dagens konjunkturläge ta en sådan risk? Vi befinner oss i ett kärvt ekonomiskt klimat just nu. Export- och sjöfartsintäkterna sjunker. Valutarenservan är — minst sagt — knapp. Sexmaktsunionens diskriminering av de utanför liggande staternas handel inger de allvarligaste bekymmer. Vår löne- och kostnadsnivå utgör redan nu en belastning för svensk handel. Med andra ord, den svenska ekonomins krux är försämringen i förhållande till andra länder av vårt näringslivs konkurrenskraft. Effektiviteten och kostnadsnivån inom vårt näringsliv är ett centralt problem, ett problem som angår oss alla.

Hur skall man kunna främja effektiviteten? Såvitt jag förstår kan detta ske enbart genom rationellare produktionsmetoder och bättre distributionsformer. Men en sådan målsättning förutsätter en tillräcklig kapitalförsörjning. Den svenska kapitalmarknadens desorganisation och den tyngande beskattningen har länge varit och är i dagens läge i detta hänseende en farlig broms — sand i hjulen — som motverkar den dynamik, som allena kan stegra vår produktionskraft och framstegstakt.

Jag kommer nu till kostnadsnivån, herr talman! Det hjälper föga med rationaliseringar och bättre produktionsmetoder, om kostnaderna rasar i väg fortare än produktionsstegringarna. Under 1950-talet ökade den genomsnittliga timförtjänsten i Sverige med 9,6 procent per år, medan produktionsstegringen i genomsnitt var endast tredjedelen så stor. Det är klart att dessa siffror måste ses mot bakgrunden av utvecklingen i andra länder. Givetvis är det relationsförskjutningarna som är avgörande för vår exports möjligheter att hävda sig. Det är med andra ord kostnaderna per produktionsenhet som är utslagsgivande. Att läget för Sveriges del i detta avseende försämrats i oroväckande grad är väl allmänt bekant. I detta läge, som jag

Anslag till statsråden utan departement m. m.: omkostnader

här flyktigt antytt, anser vi inom vår partigrupp oss böra motsätta oss åtgärder som utövar ett tryck uppåt på den svenska kostnadsnivån.

En omsättningskatt kommer obönhörligen att slå igenom på kostnadssidan. Vi har under de gångna åren haft rikliga tillfällen att konstatera, att lägger man på skatter och pålagor, så stiger priser och kostnader precis som vore det i ett kommunicerande kärl. Det är därför en chimär att tro att man just den här gången skulle slippa ifrån dessa nackdelar i fråga om kostnadsutvecklingen som en skattehöjning — även om den lindas in i omsättningskattens kapprock — skulle medföra.

Kravet på högre skatter motiveras med utgifterna för de arbetslöshetsbekämpande åtgärderna. Dessa åtgärder är vi alla överens om. Men denna motivering täcker inte hela sanningen. Ty dessa särskilda kostnader beräknas under det budgetår som det här är fråga om till cirka 300 miljoner kronor, och finansministern begär upp till 1 000 miljoner kronor i nya skatter. Det är de automatiska utgiftsstegringarna och stagnationen i fråga om utfallet av de nuvarande skatterna som i hög grad bidragit till den statsfinansiella krisen. Oppositionen har år efter år varnat för konsekvenserna av den ekonomiska politiken, som förts här i landet och som sannerligen icke varit ägnad att främja sparandet och produktionsutvecklingen. Hade man följt oppositionens rekommendationer, så hade statens finanser inte behövt vara så ansträngda. Då hade skatteunderlaget också varit större. Att begränsa statsutgifterna är därför en av de viktigaste uppgifterna — för att inte säga den viktigaste — som denna och nästa års riksdag kan ta sig före.

Finansministern sade här att det är klart att han som finansminister inte har något emot att oppositionen försöker spara. Jag tycker, att finansministern skulle vara glad över att ha oppositionens stöd för en dylik sparsamhetspolitik.

Alltså: varje annat alternativ att förbättra det statliga budgetläget i stället

för den av regeringen förordade skärpta beskattningen bör prövas med största allvar och intensitet.

Nu har från vårt håll, som herr Sundelin framhöll, i skilda motioner föreslagits olika besparings- och budgetförbättrande åtgärder. De ger för budgetåret 1959/60 minst 200 miljoner kronor och för det därpå följande budgetåret cirka 450 miljoner kronor. I detta vårt alternativ — alternativet mot skattehöjningar vilka pressar upp den svenska kostnadsnivån — ingår även 10-procentiga nedskärningar av omkostnadsanslagen under olika huvudtitlar, alltså de saker som vi i dag diskuterar. Jag erkänner villigt att det är tråkigt att behöva skära ned anslag. De är säkerligen i många fall berättigade. Det är i och för sig ingen tacksam roll att ikläda sig rollen av dem som vill spara. Men det statsfinansiella läget är ju sådant som det är, och om vi inte sparar, kan många andra här i landet bli tvingade att dra åt svängremmen.

Kammarens andre vice talman har här i dag framhållit, att den statliga administrationen måste kunna arbeta, och då bör man ej beskära förslagsanslagen. Samma uttalanden har gjorts från såväl herr Anderssons som från finansministerns sida. Men jag vill påpeka — och det torde väl finansministern kunna bekräfta — att sådana beskärningar sker vid varje statgranskning i finansdepartementet. Ofta skär man ner utan närmare motiveringar. Jag kan ta som exempel ett anslag under fjärde huvudtiteln som jag bäst känner till, eftersom jag sitter i första avdelningen. Där hade begärts i reseersättningar under armén ett belopp på 17 815 000 kronor, men departementschefen pressade ned detta utan närmare motivering. Han medger en viss höjning men inte den som förvaltningen har begärt.

Tittar man på bränslet som herr Andersson är så intresserad av — han vill ju inte att tjänstemännen skall frysa — så har försvarsministern också här skurit ned detta anslag avsevärt.

Herr Andersson sade att anslagen genomgått mycket noga i finansdeparte-

Anslag till statsråden utan departement m. m.: omkostnader

mentet och detsamma framhöll även finansministern. Jag kom att titta på en av de punkter som vi i dag skall besluta om. Det är justitiekanslersämbetets omkostnader på sidan 9. Där begär justitiekanslersämbetet att anslaget skall uppföras till oförändrat belopp, men trots detta ökar justitieministern beloppet med 5 400 kronor.

Sedan säger herr Andersson, att vi vill spara på bränsle, lyse och vatten. Det egendomliga är att de poster som gäller bränsle, lyse och vatten är avförda från omkostnadsanslagen inom departementen. Jag vet inte om det har undgått herr Anderssons uppmärksamhet att de skall överföras till finansdepartementet. Beloppen kommer igen på ett annat ställe.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den framställda reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Här gäller det även vissa anslag, som har uppförts med högre belopp än vad vederbörande verkschefer har begärt. Detta har berott på att de anslag, som tidigare anvisats, inte har räckt till utan måst överskridas. Man har därför försökt att beräkna anslagen så realistiskt som möjligt, så att man inte varje år får en summa som inte räcker till. Då är det bättre att anvisa den summa, som verkligen behövs.

När vi lyssnat till herr Aastrup, har vi fått det intrycket, att vi har ett besvärligt ekonomiskt läge; näringslivet tål inte några skattehöjningar, och fördenskull måste man, såsom herr Sundelin sade, ge vissa rekommendationer. För att komma ifrån dessa besvärligheter för näringslivet och de enskilda medborgarna skall man bl. a. rekommendera de anställda i verken att vara sjuka 10 procent mindre än tidigare, och verken skall nöja sig med en städning, som är 10 procent sämre än tidigare, och få det 10 procent kallare i lokalerna än tidigare. Detta verkar inte så särskilt uppmuntrande.

Här har förut sagts, att man har gått med på att öka antalet tjänster och att

man inte alls protesterat emot detta. Men man vill inte ge dessa tjänstemän möjligheter att fungera. Är det så, att det skall finnas tjänstemän i verken, skall väl dessa ha de resurser, som är nödvändiga för att de skall kunna arbeta. När vi hör hur herr Aastrup och tidigare herr Sundelin resonerat, är det inte fritt från att vi får i minnet en diskussion för längesedan, när staten försökte spara på olika sätt framför allt genom att åstadkomma billigare byggnader för den statliga verksamheten. Det pratades då skämtsamt i oppositionspresen om att man skulle ha minimigubben i minimirummet; man skulle spara på allting; rummen, där tjänstemännen skulle hålla till, skulle vara så små som möjligt och därför skulle även tjänstemännen vara så små som möjligt. Nu vill man minska på omkostnaderna på ett sådant sätt att man kommer tillbaka till minimigubben i minimirummet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomma yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundelin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Anslag till justitiedepartementet: omkostnader. — Anslag till justitiekanslersämbetet: omkostnader

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundelin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;
Nej — 42.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Anslag till justitiedepartementet: omkostnader

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Justitiedepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 177 000 kronor.

I de under punkten 2 nämnda likalydande motionerna I: 191, av herr *Sundelin*, och II: 248, av herr *Ståhl m. fl.*, hade — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Justitiedepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 159 300 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Justitiedepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 177 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Aastrup*, *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gus-*

tafsson i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Justitiedepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 159 300 kronor.

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten anförda reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 5—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9

Anslag till justitiekanslersämbetet: omkostnader

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Justitiekanslersämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 24 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 191, av herr *Sundelin*, och II: 248, av herr *Ståhl m. fl.*, hade — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Justitiekanslersämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 21 600 kronor.

Anslag till riksåklagarämbetet: omkostnader — Ang. inrättande av en ny ordinarie avdelning vid Svea hovrätt

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin, Axel Johannes Andersson, Aastrup, Birke, Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Justitiekanslersämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 21 600 kronor.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 10

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11

Anslag till riksåklagarämbetet: omkostnader

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Riksåklagarämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 26 000 kronor.

I de förberörda båda likalydande motionerna I: 191, av herr *Sundelin*, och II: 248, av herr *Ståhl m. fl.*, hade — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Riksåklagarämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 23 400 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Riksåklagarämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 26 000 kronor.

Vid punkten hade reservation anförts av herrar *Sundelin, Axel Johannes Andersson, Aastrup, Birke, Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Riksåklagarämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 23 400 kronor.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 12—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Ang. inrättande av en ny ordinarie avdelning vid Svea hovrätt

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning under budgetåret 1959/60,

Ang. inrättande av en ny ordinarie avdelning vid Svea hovrätt

vidtagna de ändringar i hovrätternas personalförteckning, som föranleddes av vad departementschefen anfört, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1958/59, dels ock till Hovrätterna: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 9 312 000 kronor.

Departementschefen hade bland annat förordat, att en ny ordinarie avdelning skulle inrättas vid Svea hovrätt.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I:102) och den andra inom andra kammaren av herrar *Cassel* och *Bohman* (II:146) hade hemställts, att riksdagen måtte

a) fastställa i motionerna införd avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1959/60;

b) till Hovrätterna: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 9 057 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag om att en ny ordinarie avdelning skulle inrättas vid Svea hovrätt hade avstyrkts i motionerna.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 102 och II: 146

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning under budgetåret 1959/60, vidtagna de ändringar i hovrätternas personalförteckning, som föranleddes av vad föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 3 januari 1959 anfört;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1959/60;

c) till Hovrätterna: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 9 312 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Ivar Johansson*, *Pålsson*, *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Stenkyr-

ka, *Nilsson* i Göingegården, *Hansson* i Skegrie och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:102 och II:146

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning under budgetåret 1959/60, vidtagna de ändringar i hovrätternas personalförteckning, som föranleddes av vad föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 3 januari 1959 och reservanternas anfört;

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1959/60;

c) till Hovrätterna: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 9 057 000 kronor.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! När arbetsbelastningen blir för stor inom ett område, kan detta i en del fall avhjälpas genom att man utökar personalen vid vederbörande institution och ger den resurser för arbetets utförande. En sådan utökning är dock inte vid alla tillfällen det allra bästa och lämpligaste. Man bör även beakta möjligheterna till rationalisering, och det framgår ju att detta också skett på åtskilliga näraliggande områden. Man har också möjligheter att överväga en decentralisering.

I den fråga vi nu behandlar måste man väl framhålla, att det ligger väsentligt annorlunda till än vid en hel del andra institutioner. Inom rättsväsendet kan man inte förfara på samma sätt som inom andra verk och inrättningar, ty en av de viktigare uppgifterna för hovrätterna är givetvis att försöka åstadkomma en så enhetlig behandling av ärendena som möjligt. Om det blir en anhopning av ärenden, är det inte säkert att man enbart genom en utökning av personalen når ett av de huvudsyften man har, nämligen enhetligheten, och kan tro, att man härigenom

Ang. inrättande av en ny ordinarie avdelning vid Svea hovrätt

utan vidare har löst frågan. För att nu uppnå den enhetlighet som är önskvärd vore det kanske önskvärt, att inte så många mål finge föras upp i hovrätterna, men det är en fråga som jag inte skall ta upp i detta sammanhang.

Vad gäller den fråga som nu behandlas vill jag erinra om att det brukar vara en sed — och det är kanske en god sed — som vi håller mycket hårt på i riksdagen, att om en fråga är under utredning, så skall man inte heller föregripa utredningens förslag. I detta fall finns det verkligen möjligheter att inom mycket kort tid ta del av utredningsförslag, som skulle kunna påverka frågan om hovrätternas domsområden. I reservationen påpekas, att såväl 1955 års domarutredning som den 1957 tillsatta utredningen angående omreglering av hovrätternas domsområden kan beräknas slutföra sitt arbete i början av detta år. Med hänsyn härtill finns det ännu mindre anledning att redan nu företaga närgångning. Om tidpunkten för framläggandet av dessa utredningars förslag varit mer oviss, om det skulle dröja flera år, kunde man förstå att det funnits anledning att vidtaga åtgärder, när anhopningen av mål blivit så stor, men när vi nu kan vänta oss, att utredningarnas resultat kommer att föreligga inom så kort tid, är det väl all anledning att dröja med den personalökning, som föreslås av Kungl. Maj:t men som det yrkas avslag på i reservationen.

I utskottets utlåtande har man framhållit, att det föreligger förflyttnings-skyldighet även för ordinarie domare. Även om man inrättar en ny avdelning, skulle denna förflyttningsmöjlighet därför kunna användas för att utnyttja anställda tjänstemän vid en ny hovrätt. Men ett sådant arrangemang påverkar också den enhetliga behandlingen. Det kan inte vara en riktig lösning av problemet att inrätta en ny avdelning, som sedan måste förflyttas. Enligt min uppfattning talar således allt för att man dröjer med inrättandet av denna nya avdelning vid hovrätten och tar ställning till frågan, så snart utredningarnas förslag har lagts fram.

Med vad jag nu har yttrat ber jag att få yrka bifall till den vid punkten av-givna reservationen.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag har inte deltagit i statsutskottets slutliga behandling av denna fråga och det är därför mitt namn inte finns med bland reservanternas. Eftersom jag är motionär i ärendet, har jag ändock tillåtit mig att begära ordet för att tillägga ett par ting utöver vad den föregående ärade talaren nyss yttrade.

Såvitt jag förstår har varken departementschefen eller utskottets majoritet presterat en motivering, som utgör ett tillräckligt underlag för att vid Svea hovrätt skulle inrättas en ny ordinarie avdelning. Jag skulle kunna säga, att den motivering man har anfört på sin höjd skulle täcka ett förslag om en förstärkning av hovrätten, dock icke med en ordinarie avdelning.

De argument som har åberopats är ju arbetsbelastningen och målbalansen. Enligt de uppgifter vi fick från Svea hovrätt vid besök av tredje avdelningen för en tid sedan har antalet inkomna mål inklusive vattenmålen ökat från 2 715 år 1953 till 3 221 år 1958. Detta är ju en ansenlig ökning. I jämförelse med 1957 har det dock skett en minskning med 20 mål. Målbalansen pekar på en avsevärd ökning; den saken kan inte bestridas. Balansen var den 31 december 1953 672 och vid 1958 års slut 1 081 mål, två mer än året innan. Denna målbalans är givetvis i och för sig betänkelig. Men detta betyder ju inte att enda medlet att komma till rätta med balansen är att inrätta en ny ordinarie avdelning i Svea hovrätt. På sin höjd kan man, såvitt jag förstår, komma med ett önskemål om förstärkning på något sätt av resurserna.

Innan man ger sig in på att dra slutsatser av målbalansen, bör man observera den förstärkning som hovrätterna — däribland även Svea hovrätt — får enligt utskottets enhälliga tillstyrkan utom den här föreslagna avdelningen.

Ang. inrättande av en ny ordinarie avdelning vid Svea hovrätt

Vi har då att ta hänsyn till den delegation nedåt, som man av departementschefens yttrande att döma väntar sig en hel del av. Därutöver föreslås ett bemyndigande att öka ut antalet assessorer vid hovrätterna över huvud taget med inte mindre än 20 stycken, och en del av dem skulle väl ändå komma Svea hovrätt till godo. Det har i varje fall inte sagts något som strider mot det antagandet. Den delegation, som föreslagits till icke rättsbildad personal att sköta en del arbetsuppgifter, som nu sköts av rättsbildad personal, räknar man med kommer att medföra löneuppflyttningar för en kostnad av inemot 100 000 kronor per år i alla hovrätterna.

Jag vill med detta ha sagt, att det inte är säkert eller i varje fall inte visat, att ett avarbetande av målbalansen nödvändigtvis förutsätter ens att man får en extra avdelning. Det är möjligt att så är fallet, men i varje fall anser jag mig ha visat att motiveringen är alltför otillräcklig för att tjäna som underlag för inrättandet av en ordinarie avdelning.

Herr Bengtson har redan anfört skäl som positivt talar emot inrättandet av en ordinarie avdelning. Jag skulle till vad han har sagt om den pågående utredningen angående ändrade domstolsområden vilja tillägga, att det väl icke är otänkbart att det inte endast kommer att inrättas en ny hovrätt i Bergslagen utan att det kan komma att ske förändringar även för hovrätterna i Nedre Norrland och Övre Norrland. Hovrätten för Övre Norrland har, att döma av reciten i propositionen, påpekat att det inte är rationellt att arbeta med bara två avdelningar, då detta inte medger ett rationellt utnyttjande av personalen. Det är tänkbart, menar jag, att man skulle kunna lägga litet mera till hovrätten för Nedre Norrland, så att dit kom även Gästrikland, och att man möjligen också förde en del av Ängermanland till hovrätten för Övre Norrland. Om dessa saker vet vi ännu ingenting bestämt, men jag menar att när frågan om domsområdena är under utredning, är det något egendomligt, att man inte även av det skälet avvaktar den, då man

inte nu kan motivera tillkomsten av en ny ordinarie avdelning.

Jag skall nämna ytterligare ett skäl till att Svea hovrätt om möjligt inte bör göras större, nämligen lokalfrågan på Riddarholmen. Jag kan inte betrakta det som tillfredsställande att folk i domarställning skall sitta så trångt som de gör där ute. För åstadkommande av rimliga arbetsförhållanden anser jag det vara angeläget att de får ett om också litet rum var. Skulle det nu inrättas en ny avdelning, så accentueras trångboddheten ytterligare. Om man inte allvarligt inriktar sig på att undersöka möjligheterna att minska Svea hovrätt, får vi där sannolikt en byggnadsfråga till utöver de verkligt svåra lokalproblem, som den centrala förvaltningen i övrigt har i denna stad.

Det är de skäl jag har velat åberopa till stöd för reservationen. Jag måste vidare i likhet med herr Bengtson säga, att ett bifall till förslaget om inrättandet av en ny ordinarie avdelning nu ter sig särdeles egendomligt med hänsyn just till att vi inom kort har att vänta ett förslag om domstolsområdena. Därtill kommer ju, som redan har nämnts, att man väl ändå bör avvakta vad delegationen leder till.

Detta är i huvudsak skälen, herr talman, till att jag med min röst vill biträda reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Vi vet alla, att när samhället växer, utvecklas allting och förändras. Kriminaliteten växer i takt med den tekniska utvecklingen, och detta har gjort att vi fått många bekymmer för hur domstolarna skall kunna klara sina uppgifter. Vi hör jämt och ständigt hur stor målbalans det är vid hovrätterna och hur svårt det är för den rättssökande allmänheten att i tid få sina mål behandlade. Detta har gjort att det ofta rests krav på att man på olika sätt skulle försöka stärka domstolarnas kapacitet, så att de skulle få möjligheter att arbeta i takt med de inströmmande målen. Även ur rättssäkerhetssynpunkt är det viktigt,

Ang. inrättande av en ny ordinarie avdelning vid Svea hovrätt

att människorna får sina mål handlagda så fort som möjligt. Fördenskull vill man inrätta ytterligare en ordinarie avdelning vid Svea hovrätt.

I statsutskottets tredje avdelning, som sysslat med detta, har vi sökt komma underfund med dels hur hovrätten arbetar och dels hur stort behovet är. Vi har icke blott besökt hovrätten i Stockholm utan även hovrätten i Göteborg och resonerat med hovrättspresidenterna och med andra människor som sysslat med dessa ting. Vi har då kommit fram till att detta förslag är av sådan art att det bör bifallas.

Nu säger man visserligen, att här pågår en utredning och att det är praxis att vänta tills en utredning är färdig. Statsutskottet brukar i regel ta mycket stor hänsyn till utredningar, men i detta fall kan man icke göra det, emedan läget är sådant att man inte kan vänta, om man skall kunna ge den hjälpsökande allmänheten möjligheter att få sina ärenden handlagda inom rimlig tid.

Herr Bergh anförde en del siffror. Målbalansen vid Svea hovrätt var 1953 672 mål och 1958 1 081 mål. Om man får den nya avdelning det är fråga om, skulle man i bästa fall komma ner till den siffran som gällde 1953, men det är inte alls säkert. Antalet mål ökas, och man kanske med denna avdelning endast vinner, att man fångar in den ökning som sker, utan att dock kunna avarbeta den målbalans som redan finns. Det resultat man skulle vilja nå, nämligen att domstolen hinner med alla mål som strömmar in till den, är det tyvärr ingen förhoppning att få se förverkligad ens med tillkomsten av en ny avdelning.

Herr Bengtson säger, att en ny avdelning tämligen snart finge flytta. Det är inte alls nödvändigt. Det finns redan två extra avdelningar vid Svea hovrätt. Skulle man, som reservanterna vill, i stället för en ordinarie avdelning inrätta ytterligare en extra, skulle hovrätten få tre extra avdelningar. Detta skulle innebära att den extra personalen bleve alltför stor. Här är det inte alls fråga om att skapa någonting som inte be-

hövs. Denna nya ordinarie avdelning är i allra högsta grad av behovet påkallad.

Herr Bergh framhåller, att utredningen kommer med sitt arbetsresultat snart och troligen föreslår en hovrätt för Bergslagen, vilket skulle leda till att Svea hovrätts område bleve mindre. Hur mycket mindre det blir, vet jag ingenting om och troligen inte heller herr Bergh, men ett vet jag: de väsentliga mål som kommer till Svea hovrätt, kommer från stockholmsråjongen, och den skall i varje fall inte flyttas över till Bergslagen. Huvudparten av målen vid Svea hovrätt kommer att ligga kvar där, även om det blir en reformering av hovrättsområdena. Detta innebär att behovet av en förstärkning av hovrätten kommer att bli lika stort som förut, att målbalansen inte ens vid en förändring av hovrättsområdena kommer att kunna helt avarbetas.

När man vet detta, herr talman, kan man inte annat än tillstyrka bifall till regeringens förslag. Detta har statsutskottets majoritet gjort, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Jag kan helt instämma i vad herr Birger Andersson sade i första delen av sitt anförande, men det är inte den saken vi diskuterar här och har meningsskiljaktigheter om. Jag är fullkomligt ense med herr Birger Andersson om att vi måste se till att rättsväsendet fungerar så perfekt som möjligt. Men vad vi diskuterar i dag är en organisationsfråga, som gäller en höjning av effektiviteten. Men dessutom gäller det en principfråga. När ett ärende är under utredning och denna utredning ligger så nära sin fullbordning som här är fallet brukar man avvakta densamma. När utredningsförslaget behandlas kan vi nå det som både herr Birger Andersson och jag önskar, nämligen den bästa möjliga behandlingen av de mål som skall hänskjutas till hovrätterna.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Hur man här skall ställa sig beror på om man vill acceptera för-

Ang. ersättningar till nämndemän vid häradsrätterna

hållandena sådana de är. Vill man större rätts säkerhet, då finns det inte något annat medel än att ge de dömande myndigheterna de redskap som de behöver.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Även om en stor del av målen i Svea hovrätt — bortsett från vattenmålen — härrör från stockholms-trakten kan väl herr Birger Andersson ändå inte komma ifrån att Svea hovrätt inom sitt domsområde för närvarande har vissa delar av landet som man i en pågående utredning tänker sig skola läggas under en annan hovrätt. En eventuell ny hovrätt i Bergslagen kan väl omöjligen få mindre än två avdelningar, och visar det sig att det med hänsyn till utnyttjandet av personalen inte är så värst praktiskt med en hovrätt på två avdelningar så kan det hända att den får tre. Som jag sade har man från Norrland redan nu begärt att det om möjligt skall bli ytterligare en avdelning där. Det ligger alltså inom möjligheternas gränser att den nya organisationen kommer att omfatta minst tre avdelningar utanför Stockholm. Att försöka negera påståendet, att inrättandet av en ny ordinarie avdelning föregriper den pågående utredningen, det ter sig mot bakgrunden därav rätt orimligt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 40.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 18—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21

Ang. ersättningar till nämndemän vid häradsrätterna

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionen II: 8 till Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 200 000 kronor.

I motionen II: 8 av herr *Fröding* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*, vilka an-

Ang. ersättningar till nämndemän vid häradsrätterna

sett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 8 till Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor.

Herr **BIRKE** (h):

Herr talman! Anslaget under denna punkt skall enligt propositionen höjas med 400 000 kronor jämfört med föregående budgetår. Grunderna för beräkning av anslaget har emellertid ändrats så till vida att vissa brottmål sedan den 1 januari 1959 inte längre tarvar s. k. stor nämnd utan allenast en tremannanämnd. Detta förhållande borde vara ägnat att reducera anslagsbeloppet.

För motionärens egen domsaga innebär detta en reduktion av antalet nämndemansdagsverken, om jag får kalla det så, med inte mindre än 16 procent. Då motsvarande förhållanden torde komma att råda i övriga domsagor kan en minskad medelsanvisning under denna punkt komma i fråga.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av undertecknad m. fl. avgivna reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Utskottet har inte kunnat tillstyrka motionen. Visserligen kommer numera ganska många mål att avgöras vid s. k. tremannating, d. v. s. med blott tre nämndemän. Alla som något känner till förhållandena vet dock att ötskilliga av de mål som handläggs vid häradsrätterna icke kan avdömas inför tremannanämnd. Då man ju inte på förhand kan dela upp målen i olika kategorier med hänsyn till antalet nämndemän måste man därför vid tingstillfällen ofta inkalla flera nämndemän. För att man inte skall behöva hamstra mål så att säga till vissa ting måste behandlingen av de olika målen ske ganska kontinuerligt. Domstolssammanträden med enbart tre nämndemän blir

därför i realiteten inte så många som man teoretiskt kan tänka sig. Meningen är också att antalet tingsammanträden skall öka. Härtill kommer att även häradsrätterna liksom hovrätterna har en viss målbilans. Allt detta gör att man vid en realistisk bedömning av läget måste utgå ifrån att det av Kungl. Maj:tt begärda anslaget kommer att gå åt.

Herr Birke gör gällande att i motionärens domsaga, Sundsvall, skulle anslaget kunna sänkas en hel del. Men det finns å andra sidan säkerligen domsagor här i landet, t. ex. domsagan på Öland, där anslaget tvärtom kanske behöver höjas. Förhållandena är faktiskt olika. Vad som är sanning i Sundsvall är därför, om det uttrycket tillåtes mig, bara dåligt skämt på Öland. Förhållandena skiftar alltså på olika håll i landet. Man vet inte överallt riktigt vad som kommer att gå åt, men man kan vid sin bedömning utgå ifrån att den här föreslagna summan kommer att behövas.

Det är, herr talman, så vi har sett denna fråga, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Birke* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Anslag till tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Birke* begärde röst-räkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;
Nej — 16.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 22 och 23

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 24***Anslag till tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 8) och den andra inom andra kammaren av herr *Fröding* (II: 9), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 33 200 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 8 och II: 9 till Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 kronor.

3 Första kammarens protokoll 1959. Nr 5

Vid punkten hade reservation anförts av herrar *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 8 och II: 9 till Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 33 200 kronor.

Herr BIRKE (h):

Herr talman! I de båda motioner, som har väckts under denna punkt, framhålles att de tingshusbyggnadsskyldiga numera i regel anskaffar ljudupptagningsapparater. En utredning som hovrätterna har gjort visar ett medelsbehov för ljudupptagningsapparater av sammanlagt 96 800 kronor och för stämplars 28 900 kronor. För övrigt har stadsdomstolsutredningen signalerat att den snart blir färdig med sitt utlåtande; det lär vara att vänta under innevarande år. Det kommer säkerligen att innebära att tingshusbyggnadsskyldiga i framtiden får svara för anskaffningen av erforderliga ljudupptagningsapparater.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten anförda reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det är ju här inte så mycket fråga om de ljudupptagningsapparater som herr *Birke* talade om, utan det gäller mera en upprustning av andra ting på kanslierna. Det gäller bl. a. stämpelbeståndet och olika utensilier för ljus- och snabbkopieringsapparater, med andra ord sådana saker som är nödvändiga för att man skall kunna rationalisera arbetet och snabbare tillhandagå allmänheten med sina tjänster.

En besparing på detta område i enlighet med reservanternas yrkande skulle innebära att kostnaderna för denna rationalisering täcktes av tingshusbyggnadsskyldige. De har ingen som helst

Anslag till fångvårdsstyrelsen: omkostnader — Anslag till civildepartementet: omkostnader

skyldighet att påtaga sig dessa kostnader, och att vältra över dem på tingshusbyggnadsskyldige är väl inte den rätta vägen.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 25—31

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 32***Anslag till fångvårdsstyrelsen: omkostnader**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 240 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 191, av herr *Sundelin*, och II: 248, av herr *Ståhl m. fl.*, hade — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 216 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Aastrup*, *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga,

till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 216 000 kronor.

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 33—55

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2***Anslag till civildepartementet: omkostnader**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Civildepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 40 300 kronor.

Anslag till civildepartementet: omkostnader

I en inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* väckt motion (II: 332) hade yrkats en generell nedräkning med i runt tal tio procent av vissa av Kungl. Maj:ts föreslagna omkostnadsanslag under tolfte huvudtiteln. Såvitt gällde förvarande punkt hade i denna motion hemställts, att riksdagen måtte till Civildepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 36 300 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Civildepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 40 300 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Ståhl* och *Nilsson* i *Göingegården*, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i *Skellefteå*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Civildepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 36 300 kronor.

Herr talmannen yttrade, att överläggningen i fråga om denna punkt tillika finge omfatta punkterna 4, 6 och 8, i vilka förberörda motion, II: 332, jämväl behandlats.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! I detta utlåtande återkommer de yrkanden som från folkpartihåll har ställts om en 10-procentig nedskärning av omkostnadsanslagen.

Jag måste erkänna att denna huvudtitel kanske är den där jag varit mest tveksam om det skulle vara möjligt att skära ned anslagen. Jag känner rätt väl till ett av de ämbetsverk det här är fråga om, nämligen statens lönenämnd,

och jag har den uppfattningen att man inom det verket är rätt sparsam. Såsom jag sade i mitt anförande när det gällde det förra utlåtandet skulle emellertid ett beslut av riksdagen i enlighet med vårt förslag innebära en rekommendation till vederbörande ämbetsverk att söka nedbringa omkostnadsanslagen. Även om jag är rätt säker på att man inom exempelvis statens lönenämnd iakttar mycket stor sparsamhet, är jag inte helt förvissad om att man inte även där skulle kunna spara något. Ehuru jag inte i detta fall tillhör motionärerna, vill jag därför ändå dock biträda reservationen.

Jag yrkar således bifall till den vid denna punkt anförda reservationen och kommer även beträffande punkterna 4, 6 och 8 att ställa yrkanden om bifall till reservationerna.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag tror att det är be-tecknande att herr Sundelin blir tveksam om det berättigade i att göra dessa prutningar på omkostnadsanslagen, så snart det gäller ett område som han säger sig känna till. Herr Sundelins deklara-tion är nog ett uttryck för hur det i verkligheten förhåller sig på detta område.

Med hänsyn till den diskussion, som redan förts vid behandlingen av den tidigare huvudtiteln, finner jag inte anledning att här hålla något särskilt anförande, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekom-na yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till statens lönenämnd: omkostnader — Anslag till statens avtalsnämnd: omkostnader

Punkten 4

Anslag till statens lönenämnd: omkostnader

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Statens lönenämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 14 000 kronor.

I motionen II: 332 av herr *Ståhl m. fl.*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av 12 600 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Statens lönenämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 12 600 kronor.

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 5

Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 6

Anslag till statens avtalsnämnd: omkostnader

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens avtalsnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 26 700 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft den förut nämnda motionen II: 332, av herr *Ståhl m. fl.*, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av 24 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Statens avtalsnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 26 700 kronor.

Vid punkten hade reservation anförts av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Statens avtalsnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 24 000 kronor.

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid punkt 6.

Herr **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden,

Anslag till statens pensionsanstalt: omkostnader — Om avdrag vid beskattningen för värdeminskning å grundförbättring

som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8

Anslag till statens pensionsanstalt: omkostnader

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Statens pensionsanstalt: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 139 200 kronor.

I motionen II: 332, av herr *Ståhl m. fl.*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen under den nu föredragna punkten för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av 125 280 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Statens pensionsanstalt: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 125 280 kronor.

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid punkt 8.

Herr **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 9—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser utrikesdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om avdrag vid beskattningen för värdeminskning å grundförbättring

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för värdeminskning å grundförbättring.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 153, av herr *Jonasson m. fl.*, och II: 205, av herr *Wahrendorff m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om framläggande av förslag till bestämmelser om rätt till avdrag vid taxeringen för värdeminskning å tillgångar av grundförbättrings natur, såsom täckdikningar, vägar, invallningar och fruktukulturer.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hem-

Om avdrag vid beskattningen för värdeminskning å grundförbättring

ställt, att de likalydande motionerna I: 153, av herr Jonasson m. fl., och II: 205, av herr Warendorff m. fl., angående avdrag vid beskattningen för värdeminskning å grundförbättring, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Då jag är motionär i detta ärende ber jag att här få säga några ord.

Vi har i motionen hemställt om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt till avdrag vid taxeringen för värdeminskning å tillgångar av grundförbättringsnatur, alltså täckdikningar, vägar o. d. Avsikten med motionen är givetvis att stimulera till en ökad täckdikning. Beskattningen skulle också bli betydligt mera rättvis genom de av oss förordade bestämmelserna.

Täckdikningen är väl ändå en förutsättning för en förnuftig mekanisering och rationalisering inom jordbruket. Maskinerna kan tack vare den utnyttjas betydligt bättre, och brukningen av jorden kan ske mera rationellt. En rejäl täckdikning skulle också kunna leda till minskade skördeföruster vid besvärlig väderlek. På det sättet skulle behovet av ekonomiskt stöd från staten även kanske kunna minskas i många fall.

För närvarande gäller ju att man har rätt till avdrag vid taxeringen för iståndstående eller omläggning av förut anlagd täckdikning. Däremot medges inte rätt till avdrag för ny täckdikning. Vi motionärer har nu tänkt oss att få fram ett system, som skulle ge rätt till avskrivning för sådana här arbeten. Det går ju ofta så till att en jordbrukare tar ett lån för att kunna genomföra en grundförbättring, och så avbetalar han detta lån under en tioårsperiod. Nu har vi tänkt att det skulle läggas upp en avskrivningsplan och att man skulle kunna skriva av de här kostnaderna under en tioårsperiod. På det sättet skulle jordbrukaren få avdrag för täckdikningskostnaden i stället för att få avdrag för de årliga omkostnaderna som är förknäade med underhåll av de öppna diken. En sådan avskrivningsrätt skulle då

också gälla för jordbrukare som inte deklarerar efter bokföringsmässiga grunder.

Med hänsyn till det nuvarande arbetsmarknadsläget skulle det vara önskvärt att en ändring kom till stånd på den här punkten så snart som möjligt. Det är klart att avdragsrätt för täckdikningskostnader skulle stimulera till täckdikning och därigenom ge flera arbetstillfällen, dels i form av arbete på fälten, dels för dem som arbetar vid tegelbruket.

I utskottets utlåtande hänvisas till att de skattelagssakkunniga har satt till en särskild sektion som håller på att utreda rätten till avdrag för värdeminskning på döda inventarier inom jordbruket, en sak som ju är mycket behjärtansvärd. Utskottet säger också att det räknar med att skattelagssakkunniga längre fram kommer att ta itu även med de frågor som vi här motionsledes fört fram. Med hänsyn härtill skall jag, herr talman, inte ställa något särskilt yrkande, men jag vill i det här sammanhanget framhålla önskvärdheten av att en sådan utredning kommer till stånd och att den leder till resultat så snart som möjligt. Detta kan ju för många tyckas vara en sak som inte är så betydelsefull, men för många är den här frågan viktig, och jag är alldeles övertygad om att det både ur jordbrukets synpunkt och för statens del skulle vara ett steg i rätt riktning, om de i motionen framförda ändringarna så småningom ledde till resultat.

Jag har, herr talman, med hänsyn till den påtalade utredningen inget särskilt yrkande.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Herr Jonasson har inte ställt något särskilt yrkande, och utskottet har för sin del inte gått in på någon sakbehandling av motionsyrkandet utan hänvisar till att den här frågan för närvarande är under utredning. Jag ber därför, herr talman, helt kort att endast få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Om utsträckning i visst fall av tiden för fyllnadsinbetalning av skatt — Om skärpta straff för våldsbrott

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Om utsträckning i visst fall av tiden för fyllnadsinbetalning av skatt

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 9, i anledning av väckt motion om utsträckning i visst fall av tiden för fyllnadsinbetalning av skatt.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, I: 20, av herr *Lundström*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att sådan ändring måtte göras i gällande skattelagstiftning, att tiden för rätt till fyllnadsinbetalning, i de fall där den skattskyldige till följd av att skattemyndigheten gjort avvikelse i hans deklaration påfördes högre skatt, utsträcktes till och med den 31 juli taxeringsåret.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt, att motionen I: 20, av herr *Lundström*, om utsträckning i visst fall av tiden för fyllnadsinbetalning av skatt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tillåter mig att helt kort uttala någon besvikelse över utskottets förslag. Det är ju i och för sig bra att den som får sin taxering höjd slipper straffränta, om han gör framställning till länsstyrelsen om den saken och länsstyrelsen finner att det är lämpligt. Men i sådana fall blir det ju alltid fråga om en bedömning, och den kan ge upphov till skiftande meningar om objektivitet och rättvisa. Detta hade man sluppit ifrån om utskottet hade velat förordna det förslag jag har framlagt i min motion. Dessutom vill jag tillägga, att jag tycker att det för statens eget vidkommande borde ha varit förmånligare att genom en fyllnadsinbetalning få in pengarna tre fjärdedels år tidigare och att under den tiden också få dessa pengar förräntade, än att — som

utskottet nu förordar — avstå från möjligheten till fyllnadsinbetalning vid en taxeringshöjning och därtill avstå också från straffräntan.

Jag har med hänsyn till utskottets enhälliga avstyrkande inte anledning att ställa något särskilt yrkande.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Det är klart att en motionär mycket sällan kan uttala sin glädje över att ha fått sin motion avstyrkt. Besvikelse är väl det vanliga i sådana fall. Jag tycker emellertid att herr *Lundström* i det här fallet borde känna sig mycket tillfreds, när hans önskemål faktiskt redan är tillgodosett genom vad som stadgas i uppbördsförordningen i det här avseendet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om ändring av utskottets stadganden om kungörande av försäljning av utmätt egendom, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om skärpta straff för våldsbrott

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om skärpta straff för våldsbrott.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskottet hänvisade motioner, nr 310 i första kammaren, av herr *Bengtson m. fl.*, och nr 382 i andra kammaren, av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.* I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag i skärpande riktning snarast måtte framläggas för riksdagen i fråga om straffbestämmelserna för brott, som innefat-

Om skärpta straff för våldsbrott

tade våld mot person eller eljest angrepp mot den personliga integriteten.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 310 och II: 382, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Robert Johansson, Arvidson* och *Onsjö*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr JOHANSSON, ROBERT, (cp):

Herr talman! Utskottets majoritet har inte ansett de krav som framförts i motionerna I: 310 och II: 382 böra av riksdagen bifallas. Det har gått ett år sedan vi behandlade denna fråga här i riksdagen, och utskottet hade för ett år sedan samma motivering för sitt avstyrkande som det har i år, nämligen att den stora straffrättsreformen först skall föreläggas riksdagen. Med hänsyn till att man inom utskottet har givit uttryck åt den förhoppningen att reformförslaget kommer att föreläggas riksdagen snarast — eller, för att använda utskottets egen formulering, »inom en nära framtid» — så har jag och mina medreservanter till utskottets utlåtande fogat en blank reservation. Jag skall nu passa på tillfället att teckna bakgrunden till att vi har gjort på det sättet.

Det råder väl inga delade meningar här i riksdagen om att denna fråga är mycket allvarlig. Vi har ju sett vilken utveckling som ägt rum på det här området. Vi reservanter i utskottet är inte ense med utskottsmajoriteten när den skriver att våldsbrotten inte har ökat under de senaste åren. Vi sätter ett stort frågetecken inför sådana uttalanden. Nästan varenda tidning, som man slår upp, ger ju belägg för att det inte förhåller sig på det sätt utskottsmajoriteten menar. Jag kan erinra om gårdagens tidningar. Där kunde man läsa om den liga här i Stockholm som dömts för att den på ett mycket grymt sätt gjort sig skyldig till misshandel och våld. Ett annat exempel på våldsbrott — också det var aktuellt i gårdagens tid-

ningar — är den misshandelsaffär i Varberg som visar att man numera även bland flickorna tillgriper uppenbara våldsmetoder, vilket ju är rätt anmärkningsvärt.

Jag har här i min hand en ledare i Göteborgs-Posten som skildrar läget i detta avseende i dagens storstad. Jag vet att detta inte är okänt för kammarens ledamöter, men jag vill erinra om det såsom en bakgrund till vår ivriga framställning i saken och för att visa hur allvarligt vi ser på den här frågan. Så här skriver Göteborgs-Posten den 9 februari i år: »En chalmerist och hans flicka flanerade i Göteborgs affärscentrum. De stannade vid ett skyltfönster på Norra Hamngatan. En tjänsteman stod vid deras sida. Ett gäng ynglingar driver förbi upprymda av några glas sprit och pigga på att ha 'trevligt', vilket för dem är liktydigt med att ställa till bråk och helst få i gång ett slagsmål, inte ett ärligt slagsmål man mot man utan ett där de kunna vara tuffa tillsammans mot en ensam person, helst någon med inte alltför stora kroppskrafter. Chalmeristen och tjänstemannen befunnos vara lämpliga objekt för överfall. Den senare lyckades slita sig loss, och fridstörarna satte då efter chalmeristparet, som gått ut på bron vid Brunns-parken. En 6—7 av busarna lyfte upp chalmeristen på Hamnkanalens bro-räcke i tydligt syfte att kasta ned honom på kanalens frusna vatten. Dess bättre lyckades lymlarna icke i sina avsikter. Chalmeristen kämpade sig fri men först efter att ha blivit slagen i ansiktet.»

Sådant händer alltså i år i storstaden Göteborg mitt inne i det upplysta centrum!

Man frågar sig varför det har blivit på detta sätt. När det gäller att skaffa sig en uppfattning om bakgrunden till utvecklingen och om möjligheterna att åstadkomma en ändring bör man självfallet inte bara överväga en eventuell skärpning av strafflagens kapitel 14, som utskottet här har diskuterat, utan man måste också ta i betraktande den

allmänna inställningen till brott och straff och samhällets reaktioner mot brott, vilka säkerligen måste ses över. Jag tror också att det är mycket viktigt att även riksdagen ger uttryck åt sin opinion i dessa avseenden.

Jag har här en promemoria från förste polisintendenten Hernroth i Göteborg som i viss mån kan anses som sakkunnig på detta område, och jag vill anföra ett par utdrag ur den promemorian. Det är ju så, att strafflagens 14 kapitel reglerar straffet för sådana här brott, men dessutom finns en lagstiftning angående ungdomsskydd, och denna lagstiftning kan, om den tillämpas på det sätt som nu rätt länge har skett, bryta udden av vad som stadgas i 14 kapitlet strafflagen. Det är detta Hernroth pekar på. Han skriver: »Att de lagar som avse att reglera ungdomsbrottsligheten kommit att vålla stora bekymmer i ansvariga kretsar med hänsyn till den oavbrutet ökande brottsligheten inom särskilt åldrarna 15—21 år är icke ägnat att förvåna. Det är härvidlag allmänhetens alltmera stegrade krav på att tillförsäkras trygghet till liv och egendom genom polisens försorg och de straffverkställande myndigheternas åsikt att de unga brottslingarna skola fostras i frihet som icke låter sig förenas. Allvaret av den konfliktsituation som därvid uppstått och som gör polisens strävanden tämligen resultatlösa vill jag icke underlåta att framhålla, särskilt som förhållandena efter den 1 juli 1954, då 1952 års lagstiftning angående påföljd för brott av underårig m. m. trätt i kraft, blivit oroväckande.»

Längre fram pekar Hernroth — det är kanske det allra viktigaste — på de bristande möjligheterna att med nuvarande resurser ta hand om unga brottslingar i överensstämmelse med 1952 års lagstiftning. Hernroth påpekar att det stundom förekommit att en ung man, som anhållits av polisen för brott och fått en mycket mild dom och anstånd med straffets verkställighet, efter domstolsutslaget gått direkt till polisstationen och där talat om, vad domstolen bestämde, och framfört sin uppfattning att

Om skärpta straff för våldsbrott utslaget visat att polisens ingripande inte varit motiverat.

Sedan skriver herr Hernroth: »Vida värre är emellertid, att dessa ungdomar vant sig vid en levnadsstandard som är så hög att de senare i livet icke kunna hålla den. De ha på anstalterna kost, logi och kläder av yppersta beskaffenhet och räkna detta såsom sin självklara rättighet. De ha allsköns förmåner såsom gratis biobesök och andra möjligheter att inom anstalten få alla rimliga anspråk på fritidssysselsättningar tillgodosedda. Därtill kommer att de ha den i deras egna ögon stora förmånen att utan längre tids inskränkning i sin rörelsefrihet kunna tillägna sig annans egendom när lusten faller på.» När de, fortsätter han, uppnått 21 års ålder — och alltså inte längre faller under barnavårdslagen — står de inför den chocken, att samhället inte tolererar deras gamla levnads sätt.

Vad jag här citerat ger en klar inblick i hur riksdagen måste reagera med anledning av de erfarenheter som vunnits på detta område. Jag tror också, att riksdagen har en stor uppgift när det gäller att påverka opinionen i domstolarna. Det är mycket med tanke härpå som jag har hållit detta anförande, därför att domstolarnas reaktion påtagligt har blivit stramare på grund av att vi har diskuterat dessa frågor i riksdagen. Även om vi behöver vara särskilt intresserade av möjligheterna för denna ungdom att återanpassas i samhället, tror jag att vi även på detta område vinner mera om vi försöker få en stramare livsföring på anstalterna, och det kommer också att tas mycket stor hänsyn till riksdagens reaktion.

Jag vill till slut, herr talman, understryka att utskottet uttalat förhoppning om att en straffreform snarast kommer att föreläggas riksdagen och att det är detta som har fått oss att avlämna en blank reservation. Kommer inte förslag härom snarast, återkommer vi till denna fråga. Människors rätt till trygghet kräver att åtgärder vidtages. Så allvarligt bedömer vi den.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Om arbetstidslagstiftning för hembiträden

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Johanssons anförande skall jag be att få säga några ord.

Herr Johansson har sökt redovisa skälet till att reservanterna inte har skrivit någonting annat än sina namn under reservationen. Det berodde huvudsakligen på att strafflagberedningens förslag väntas ganska snart komma under riksdagens behandling. Det låter väl rimligt. Men det blir inte fullt så rimligt, om man ställer motionens yrkande om skärpta straffbestämmelser och ökade straffmöjligheter mot den lagstiftning som vi har att vänta. Denna kommer säkerligen att gå i en helt annan riktning, ty de nuvarande strafflatituderna är så kraftigt tilltagna, att de praktiskt taget aldrig tillämpas maximalt, och därför kommer man förmodligen att reducera dem.

Herr Johansson ifrågasatte vidare, hurvida det kunde vara riktigt — såsom det sägs i utskottsutlåtandet — att våldsbrotten inte har ökat under senare år. All statistik som framlagts för utskottet visar emellertid, att det under det senaste året inte skett någon ökning av våldsbrotten.

Men nu är det också så att man inom utskottet var överens om att det är en rimlig och riktig utveckling, att domstolarna i rådande läge och inför sådana fall som den siste ärade talaren här berättat om har skärpt sin straffutmätning något. Vi har inom utskottet varit eniga om att gå motionärerna till mötes så till vida, att utskottet har uttalat sin tillfredsställelse med att man uppenbarligen något skärpt straffutmätningsspraxis i domstolarna. Men vi kan inte därutöver göra något åt detta. Vi kan inte bestämma, att domstolarna skall döma så och så — vi kan bara utrusta dem med strafflatituder, som de har att tillämpa. Såsom jag tidigare sagt är ju dessa så kraftigt tilltagna, att de snarast bör reduceras.

Med detta, herr talman, har jag gett en fylligare bild av varför det varit så svårt för reservanterna att skriva något mer än sina namn under reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Om arbetstidslagstiftning för hembiträden

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 januari 1959 dagtecknad proposition, nr 20, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461).

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått två till lagutskott hänvisade motioner, nr 165 i första kammaren av fru *Carlqvist* och herr *Berg, Gunnar*, och nr 216 i andra kammaren av fröken *Sandell m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att Kungl. Maj:t snarast måtte förelägga riksdagen förslag till arbetstidslag för hembiträden.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 20;

B. att förevarande motioner, I: 165 och II: 216, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I anslutning till utskottets hemställan under B hade reservation avgivits av herr *Nils Elowsson*, fru *Carlqvist*, herr *Nilsson* i Göteborg, *Lundberg* och *Bengtsson* i Varberg samt fröken *Sandell*, vilka, under återopande av vad i reservationen anförts, beträffande punkten B hemställt, att riksdagen måtte med bifall till förevarande motioner, I: 165

och II:216, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till arbetstidslagstiftning för hembiträden.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Den arbetstagargrupp som utskottsutlåtandet gäller är en mycket ojämnt sammansatt grupp. Hembiträdesyrket är ett genomgångsyrke. Det är ett förhållandevis ringa antal som stannar inom yrket hela sitt liv. Detta gör att möjligheterna för dessa arbetstagare att organisera sig och genom ett kollektivt uppträdande vinna gehör för sina intressen är praktiskt taget obefintliga. Därför kan hela den här saken inte lösas på något annat sätt än genom en revision av den lag som vi nu har och som förlängts vid flera tillfällen. Denna har konstruerats som en fritidslag och inte som en arbetstidslag i vanlig mening. Hembiträdena är följaktligen tillförsäkrade vissa ledigheter, och därmed anser man sig tydligen ha gjort vad man rimligen bör göra för den här gruppen. Man ser emellertid hur andra arbetstagare får inte bara sina löneförhållanden utan även sina bostads- och arbetsförhållanden förbättrade. De får också sina arbetstidsförhållanden förbättrade på så sätt att de får kortare arbetstid. En hel del av dem får fria lördagar, och deras intressen tillgodoses alltså på alla sätt. Något motsvarande sker inte i samma utsträckning för hembiträdenas vidkommande. Det är alldeles uppenbart att förbättringar på arbetslivets andra områden, som träder i kraft då och då, också återverkar i fråga om hembiträdena. Detta kan inte bestridas, men det är å andra sidan tämligen säkert att denna grupp kan sägas vara en av de eftersatta grupperna. Orsaken härtill är naturligtvis att den inte kan ge ett samlat uttryck för sina önsknings och sina meningar. Men bara för att den inte kan det, hör man inte försumma den. Därför har vi som reserverat oss mot det här utskottsutlåtandet menat, att om man förlänger den här lagen på tre år, så bör man under tiden kunna undersöka om det inte finns möjligheter att kunna

Om arbetstidslagstiftning för hembiträden

skapa en lagstiftning också på detta område, en lagstiftning som tryggar den här gruppens intressen på ett bättre sätt än nu. Vi anser att man skall använda tiden för en utredning. Vi tycker att det är ett rimligt krav att om praktiskt taget alla andra grupper kan vinna gehör för sina önskemål och sina krav på en utredning, bör också denna kunna göra det. Därför ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Berg, Gunnar*, (s).

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Herr Elowsson åberopar förbättringar som inträtt för andra arbetstagargrupper under de senare åren och vill bestrida att förbättringar av samma slag inträtt för hembiträdena. Men hela sanningen ligger inte i detta uttalande. Det är självklart att i fråga om lön, fritid och dylikt har förhållandena blivit bättre också för hembiträdena. Man kan utan vidare våga påstå att de i lönehänseende antagligen följt samma kurva om inte till och med en ännu bättre kurva än löntagarna i allmänhet. Hur det är med arbetstiden, är det svårt att bilda sig en riktig uppfattning om. Den kan i många fall vara jämställd med den som tillämpas för andra arbetstagare. I andra fall, i synnerhet där det finns barn i familjen, kan den också vara längre. Andra lagutskottet har i sitt utlåtande av år 1947, vilket godkändes av riksdagen, uttalat sig för en arbets-tidsreglering också för hembiträdena. Sedan dess har hembiträdeslagen förlängts i oförändrat skick utan att vare sig utskottet eller riksdagen gjort någon invändning, väl i medvetande om att det gäller särskilda förhållanden på det här arbetsområdet. Följaktligen har man i socialdepartementet inte funnit sådana förutsättningar föreligga att man skulle kunna vinna något mera väsentligt för hembiträdena genom att reglera arbetstiden i en arbetstidslag. Hembiträdeslagen innehåller ju också andra bestämmelser än just beträffande arbets-

Om påskyndande av 1951 års byggnadsutrednings arbete

tiden, och de fick väl under sådana förhållanden ändå stå kvar i en lagstiftning av ettdera slaget.

Nu kan man ha den principiella inställningen, att vi skall lagstifta under alla förhållanden för att det skall finnas en lagstiftning som äger tillämpning för samtliga arbetstagare. Men jag är inte övertygad om att detta är en riktig ståndpunkt. Tvärtom ställer jag mig mycket tveksam till huruvida man skulle vinna något mera väsentligt genom ett sådant förfarande.

I regel är det inte mer än en arbetstagare i varje familj. Ofta har denne arbetstagare ställning såsom husmoderns ställföreträdare, sköter inköpen till hushållet, sköter barnen och dylikt. Vi känner till att sådana arbetsförhållanden inte utan vidare medger en bestämd början av arbetstiden, bestämda raster och bestämd avslutning. Jag har för min egen del den absoluta uppfattningen att de nuvarande bestämmelserna om fritiden är lika effektiva som en arbetstidsreglering, så länge man inte har förutsättningar att övervaka arbetstidslagens efterlevnad och finner ändamålsenligt att ordna någonting sådant. Det rådde inga meningsskiljaktigheter i utskottet beträffande önskvärdheten att reglera arbetstiden också för hembiträderna i en allmän arbetstidslag, ifall en sådan kommer till stånd, men vi var inte lika eniga om att förhållandena just nu var sådana att man, med bortseende från förutsättningarna att i verkligheten tillämpa en sådan lag, kan genomföra den.

Herr talman! Med hänsyn till dessa omständigheter ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera av de båda punkterna av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten A hemställt.

Beträffande punkten B, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till

utskottets hemställan, dels ock bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Om påskyndande av 1951 års byggnadsutrednings arbete

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motion om påskyndande av 1951 års byggnadsutrednings arbete.

Tredje lagutskottet hade behandlat en inom riksdagens första kammare väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 329, av herr *Andersson, Torsten*.

I motionen hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att 1951 års byggnadsutrednings översyn av lagstiftningen angående den översiktliga planeringen såvitt möjligt måtte påskyndas, att de i motionen anförda synpunkterna beträffande målsättningen och formerna för en regionplanering måtte tagas i beaktande under utredningens arbete samt att en särskild avdelning måtte inrättas i Kungl. Maj:ts kansli med uppgift att centralt leda och samordna den översiktliga samhällsplaneringen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, I: 329, måtte anses besvarad med vad utskottet i utlåtandet anfört.

Herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp):

Herr talman! Eftersom det redan tidigare i denna kammare sagts att det är naturligt att en motionär, som inte får sina motioner tillstyrkta, skall vara besviken, skall jag inte säga någonting om den saken. Men jag tycker ändå att det ärade tredje lagutskottet i viss mån misstolkar min syn på den nu föreliggande saken, nämligen på det sättet, att man — vilket framgår av skrivningen — skulle misstänka mig för att vilja be-

Om påskyndande av 1951 års byggnadsutrednings arbete

röva kommunerna någon möjlighet till självbestämmanderätt på detta område.

Jag tycker att hela min verksamhet på det kommunala området borde vittna i motsatt riktning. När det i dag görs en regionplan går det faktiskt till på det sättet, att länsstyrelsen hos Kungl. Maj:t hemställer att man skall få göra en regionplan inom ett visst område av länet. Ett antal kommuner hör dit, och dessa kommuner bildar ett kommunalförbund med fullmäktige, som i sin tur tillsätter en regionplanenämnd vilken handhar det omedelbara arbetet. Det är sålunda kommunalmän hela vägen som fullgör dessa sysslor. Om arbetet skötes riktigt skall det bedrivas under oavslutlig kontakt med kommunerna och kommunernas förtroendemän, och man skall diskutera de lösningar som kan anses vara vettiga med hänsyn till de kommunala behoven.

Det är klart att det i någon mån kanske kan bli fråga om att avstå från den kommunala suveräniteten, om man vill ta hänsyn till de kringliggande kommunernas intressen, men det brukar alltid gå att lösa dessa frågor. Det kan sålunda över huvud taget inte vara fråga om att beröva kommunerna deras självbestämmanderätt. Det centrala organ, som det vore så ytterligt önskvärt att få på detta område, skulle inte komma att inverka på denna kommunala självstyrelse, så som jag ser det.

Däremot är det en annan sida av den översiktliga planeringen, där det finns all anledning att få till stånd en samordning, och det gäller den planering som sker genom de statliga ämbetsverkens försorg. Där planerar lantbruksstyrelsen på sitt håll, där planerar arbetsmarknadsstyrelsen på sitt håll, och där planerar andra ämbetsverk vart och ett efter sin pipa, så att säga. Det sker ofta ett dubbelarbete, något som är oundvikligt med nuvarande system, och jag vet att detta tidigare konstaterats i debatter i denna fråga. Resultatet av denna diskussion har blivit att det har skapats ett gemensamt organ, det s. k. rådet för översiktlig planläggning, som

finns inom byggnadsstyrelsen och i vilket representanter för andra av den översiktliga samhällsplaneringen berörda ämbetsverk sitter, liksom också företrädare för vissa andra institutioner och organisationer i samhället. Men detta råd har ju bara blivit ett organ för diskussion mellan experterna, och tyvärr har det blivit så att man har anledning efterlysa några mera påtagliga resultat för att leda den centrala översiktliga samhällsplaneringen.

Jag menar därför, herr talman, att detta centrala organ skulle ha en utomordentlig stor uppgift att fylla dels för att spara medel, dels för att få ett mera rationellt samarbete på detta område och dels för att över huvud taget få en klarare målsättning och klarare möjligheter för den överskådliga samhällsplaneringen. Jag är glad över att utskottet så starkt understrukt vikten av detta arbete, och jag har försökt att i motionen klarlägga det sammanhang som det här är fråga om, bland annat när det gäller landets administrativa indelning. Det är ofrånkomligt att vi på detta område står inför en ny stor förändring, ty det visar sig — och jag tror att man också på ledande kommunalt håll är på det klara med detta — att det är fråga om att snart ta upp en ny debatt om den kommunala indelningen. Det förs också en ständig diskussion om länsindelningen, och på många andra områden diskuteras omläggningar, ty erfarenheten visar att det uppstår sådana krav. Jag är övertygad om att dessa krav kommer att med omedelbar verkan bli mycket starkare, och att man måste ta hänsyn till dem. Därför inger det bekymmer att man inte redan på ett tidigt stadium skall få en samordning av de centrala verkens arbete på detta område. Jag tror att vi så småningom tvingas att ta ställning till detta problem.

Jag är däremot, herr talman, inte så bekymrad över att utskottet inte velat vidarebefordra mina synpunkter till den sittande utredningen. Jag utgår ifrån att 1951 års byggnadsutredning inte går sovande genom tillvaron utan

Om påskyndande av 1951 års byggnadsutrednings arbete

att denna är lyhörd för den opinionsyttring, som jag avsett att min motion i första hand skulle utgöra.

Jag har, herr talman, med hänsyn till omständigheterna inte något yrkande.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! I fråga om motionärens första yrkande, nämligen att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att byggnadsutredningens arbete påskyndas, har ju utskottet kunnat konstatera, att utredningsarbetet kan beräknas vara avslutat inom en nära framtid. Det finns därför inte någon anledning för riksdagen att vidtaga några åtgärder i det avseendet.

Vad sedan beträffar motionärens övriga yrkanden har vi inom utskottet varit av den bestämda uppfattningen att hela det regionplanearbete, som bland annat tagits upp i motionen, bäst lämpar sig för handläggning på det kommunala planet och på länsplanet. Nu säger motionären, att utskottet har missösktat vad han skrivit i motionen. Jag tycker emellertid, att vad han har yttrat här i dag ytterligare bestyrker att vad han vill är en centralisering av regionplanearbetet. Inom utskottet har vi också varit eniga om att en sådan central ledning av regionplanearbetet skulle komma att medföra mycket väsentliga ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten. Med hänsyn till att vi har velat slå vakt om den kommunala självbestämmanderätten, även i fråga om regionplanearbetet, har vi alltså inte ansett oss kunna tillstyrka bifall till motionärens hemställan.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarrens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vill i korthet anföra några synpunkter, som anknyter till de tidigare diskussionsinläggen av dels mo-

tionären och dels utskottsordföranden. I allt väsentligt är även jag av en mening, som överensstämmer med den som kommit till uttryck i vissa delar av utskottets utlåtande. Men jag måste säga att jag blir ganska tveksam när jag kommer till det stycket i slutet som lyder: »Enligt utskottets mening är det praktiska regionplanearbetet av sådan art att det bäst lämpar sig för handläggning på det kommunala planet och länsplanet.» Självva formuleringen är det inte mycket att invända mot, men man skymmer liksom bort att problemet dock även är av annan art. Går jag till det, som i mitt kommunala arbete har legat mig närmast, nämligen förhållandena i stockholmstrakten, måste jag säga mig, att där har man redan överskridit länsplanet. Regionplaneförbundet för stockholmstrakten griper faktiskt över Stockholms läns gräns genom att samarbetet omfattar överståthållarämbetet och Stockholms stad.

Vad vidare gäller den yttre avgränsningen så säger mig min erfarenhet, att det inte kan vara lyckligt att enbart låta rent lokala synpunkter bli avgörande. Då kan det hända, såsom just i det sammanhang jag nyss berörde, att man biter sig alltför fast vid länsgränsperspektivet. Man tycks vilja ordna ett samarbete med kommuner, som delvis ligger på stort avstånd från centralorten, medan å andra sidan t. ex. Upplands-Bro kommun, som jag närmare känner till och som ligger några få kilometer från Stockholms stads gräns, ställs utanför. Skall man enbart överlämna detta till självverksamhet eller skall man tänka sig en mer central orientering eller uppläggning av dessa problem? — Man kan säga att det ordnar sig, om länsgränserna justeras. Men de stora problemen på regionplaneområdet har knappast så mycket att göra med den administrativa indelningen. Jag tror för min del, att det är synnerligen värdefullt, om man vid behandlingen av dessa problem också kan anlägga vidare synpunkter, så att det inte enbart blir fråga om samarbete mellan den och den kommunen eller ett sam-

Om påskyndande av 1951 års byggnadsutrednings arbete

arbete inom det eller det administrativa området. Det finns väsentliga samhälls-ekonomiska synpunkter, som också bör beaktas. De kan kanske föranleda att frågorna diskuteras även centralt om man skall få någon rätsida på planerandet.

Till sist ber jag att få helt instämma i motionärens yttrande om att vad som avsetts inte betyder några vådligheter beträffande den kommunala självstyrelsen.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Motionären herr Andersson har ju här själv bestämt understrukit, hur nära hans och utskottets uppfattning sammanfaller. Det är heller ingen tvekan om att motionen föranledde oss till sympatiska uttalanden, där vi bl. a. underströk behovet av att frågan aktualiseras och blir föremål för en så snabb lösning som möjligt.

Det var egentligen bara på en enda punkt, där vi gick emot motionären, och det var för all del på en enligt mitt sätt att se ganska väsentlig punkt. Det gällde frågan om var tyngdpunkten i detta arbete skulle ligga — om initiativet skulle komma från kommunalt håll eller om det skulle komma ovanifrån.

Vi hade inte någon starkare tilltro till att det förslag, som motionären har lagt fram på den punkten, skulle betyda vad han själv tycks tro. Gången av ärendena är precis den, som herr Andersson här angivit, att kommunerna har att bilda kommunalförbund för att genomföra regionplaneringen på ett visst område. Så kan naturligtvis ske, och det har också skett. I utskottets utlåtande återfinnes vad exempelvis statsrevisorererna på sin tid sade om denna fråga, när de särskilt framhöll vilka stora orter det är i vårt land, som sysslar med regionplanering. Men det är kommunala initiativ, som här har tagits, och jag frågar mig om inte detta är den rätta vägen även i fortsättningen.

Jag har emellertid tillåtit mig begära ordet därför att jag hävdar den meningen, att regionplaneringen bör ske

länsvis under landstingens regi. Vi har praktiserat detta under ett flertal år i mitt hemlän, och vi har kommit till resultat, som jag för min del anser vara något att ta efter i de andra länen. Hos oss har landstinget genom att tillsätta en regionplanechef och ett regionplanekontor, som står under landstingets förvaltningsutskott genom en särskild delegation, satt i gång med regionplanering av så stora mått, att jag knappast tror att något län av samma struktur som vårt har åstadkommit något liknande. Man gör inte bara utredningar om alla de frågor, som hänger samman med en regionplanering, t. ex. den strukturförändring som inträffat i vårt land inom jordbruket och näringslivet i övrigt, utan man har också lyckats lösa problem, som är synnerligen besvärande för många län. Vi har sålunda genom samarbete med kommunerna lyckats få till stånd en fullständig planering över vad enhetsskolornas högstudier skall förläggas. Detta är en viktig fråga, ty som herr Andersson påpekade, var den kommunsammanslagning, som genomfördes för några år sedan, otillräcklig — kommunerna saknar underlag för att kunna genomföra vissa stora och viktiga frågor på egen hand. Vi har alltså klarat det problemet, och vi har lyckats göra det på ett sådant sätt, att i stort sett alla kommuner inom länet är ense.

Även en annan sak tycker jag är så pass betydelsefull att den bör framföras här. Vi har lyckats klara yrkesskolornas förläggning inom länet. Landstinget är i färd med att skapa yrkesskolor, och deras placering har ordnats genom regionplanekontoret i överensstämmelse med vad befolkningen anser riktigt. Man måste ju här ta i beräkningen kommunikationer, befolkningstal o. s. v.

Även om vi har ett länsregionförbund genom att landstinget har hand om planeringen, betyder inte detta att planeringen behöver ske för hela länet på en gång. Den sker successivt och går till på precis samma sätt som när kommuner bildar regionplaneförbund: särskil-

Om påskyndande av 1951 års byggnadsutrednings arbete

da kommittéer tillsätts från olika kommuner för att sammanjämka frågorna, och till slut är man klar med förslaget till regionplan för något speciellt område.

Jag är därför för min del, herr talman, alltjämt av den uppfattningen, att dessa frågor kan klaras kommunalt.

Man kan invända, att vårt landsting inte får något av de statsbidrag som skall utgå till regionplanering. Inte mer än en enda gång på alla dessa år har vi fått något statsbidrag. Å andra sidan har jag börjat luta åt den uppfattningen, att man inte skall begära statsbidrag till allting, utan försöka klara sig själv så långt det är möjligt.

Vad jag här har sagt är sålunda min uppfattning, som jag också anförde i utskottet. Jag tror, att om herr Andersson vill vara rättvis mot oss så måste han erkänna, att man kan lösa dessa problem även om man har en principiell inställning till dessa frågor, som är något annorlunda än den inställning han har.

Vi vet att olika verk sysslar med regional planering. Jag fick i går en tjock lunta ifrån arbetsmarknadsstyrelsen, som gällde lokaliseringsfrågorna i hela Skaraborgs län — jag vet inte varför jag fick den, kanske därför att jag bor så nära Skaraborgs län. Jag kan dock inte föreställa mig att en sådan lokaliseringsplan kan ersätta det regionplanearbete, som kommunerna själva måste genomföra, om man skall komma fram till vad vi alla önskar, nämligen att jordbruket och näringslivet i övrigt skall sida vid sida erhålla sin chans att få ut det bästa möjliga av framtiden.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag måste säga herr Lindahl, att jag har försökt vara så rättvis som möjligt mot utskottsutlåtandet, men det upprör mig när man som motivering för ett avslag söker pådyvla mig ett intresse av att försöka minska kommunernas inflytande. Det ligger mig

absolut fjärran, det är helt enkelt otänkbart!

Om vi nu ska tala om vad som händer på den här fronten kan jag nämna, att det första regionplaneförbundet i landet bildades i boråstrakten. Det är den första regionplan som är färdig. Den har nyss av byggnadsstyrelsen skickats över till Kungl. Maj:t för fastställelse. Jag skall inte gå in på det arbete som är utfört där, men jag kan säga att byggnadsstyrelsen har accepterat de principer vi har arbetat efter.

Vad hände när förbundet kom till? Jo, det gick till på det sättet, att länsstyrelsen, som ansåg att det borde upprättas en regionplan för boråstrakten, anmodade kommunerna att bilda ett förbund. Ingen av kommunerna var vid detta tillfälle intresserad av planen, utan förbundet kom till stånd under motstånd. Om det inte här hade tagits ett initiativ från annat håll än kommunerna hade det inte funnits någon plan än i dag, misstänker jag.

Jag är den förste att erkänna det utomordentliga arbete som nedlagts i Örebro län, där landstinget varit huvudman för verksamheten och där herr Lindahl spelat en positiv och pådrivande roll. Planen har lyckats utomordentligt väl. Jag vill understryka vad herr Lindahl sagt, då jag har kännedom om hur planen ser ut och vad den kan ge.

Det kan vara nog sagt om detta. Jag måste än en gång upprepa, att vi väl talar om två skilda saker. Jag har talat om att det regionplanearbete, som utförts av centrala ämbetsverk vart för sig, skulle behöva samordnas. Jag måste gentemot utskottets ärade ordförande bestämt hävda den meningen, att en samordning är av behovet påkallad. Här planerar låt oss säga arbetsmarknadsstyrelsen mycket riktigt och alldeles i sin ordning för sysselsättningen exempelvis inom en näringsgeografisk enhet. Det är bra i och för sig, men man löser inga problem i stort med detta, utan det måste kompletteras. Man måste få en syntes av alla de frågor, som tillsammans likasom konstituerar en bygds möjligheter att leva. Det arbetet sker på det lokala

Ang. fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland

planet, på det kommunala planet, inom regionplaneförbund eller inom lands-
tingen eller vilken organisation man nu
har. Men i toppen behövs ett organ, som
samordnar de ansträngningar som görs
på olika områden.

Jag vidhåller alltså min uppfattning i princip och är alls inte övertygad om att utskottet här har kunnat försvara sin position i avstyrkande riktning med att hänga upp sin motivering på att jag skulle hysa något slags intresse av att beskära den kommunala bestämmanderätten. Det är fullständigt orimligt!

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till att yrkandet i motionen innefattar bland annat att »en särskild avdelning inrättas i Kungl. Maj:ts kansli med upp-
gift att centralt leda och samordna den översiktliga samhällsplaneringen».

Hur en sådan central ledning och sam-
ordning skall kunna komma till stånd utan att detta inkräktar på den kommu-
nala bestämmanderätten förstår nu inte jag. Och vi måste i utskottet ta hänsyn till vad som står i motionen och inte till vad motionären eventuellt kan ha tänkt sig.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande

motioner, nämligen I: 17, av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*, samt II: 28, av herrar *Holmberg* och *Hagberg*, hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att — med retroaktiv utbetalning från och med den 1 januari 1959 — fördubbla det extra mjölkpristillägget för Norrland.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 17 och II: 28.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Vi motionerade i januari om en fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland och begärde att det skulle utbetalas retroaktivt från 1 januari 1959. Motiveringen för detta vårt yrkande är ju bland annat, att inkomstminskningen är störst för de norrländska jordbrukarna, främst för jordbrukarna i övre Norrland. En av orsakerna till denna starka inkomstminskning för jordbrukarna i denna landsända är den orättvisa utformningen av utjämningsavgifterna på konsumtionsmjölken. Sälunda får exempelvis de norrbottniska jordbrukarna betala cirka 10 öre per kg för såld konsumtionsmjölk, och detta har i sin tur skapat ett starkt missnöje och en olidlig situation.

Jag vill erinra om följande fakta. I juli månad 1958 uttalade sig riksdagen realiter för önskvärdheten av att utjämningsavgifterna på konsumtionsmjölk borde omprövas så att det norrländska jordbruket inte skulle bli så hårt drabbat. Som bekant är det en intern angelägenhet för jordbrukets organisationer att handlägga denna fråga. Men i ledningen för jordbrukarnas topporganisationer behagade man följa en klassmässigt utformad linje. Detta kom också att gälla fördelningen av de 12 miljoner kronor, som i fjol höst tillfördes Svenska mejeriernas regleringskassa.

Nu kommer ett nytt prisavtal att träda i kraft den 1 september. Såvida inte särskilda åtgärder vidtas kommer detta avtal dock inte att kompensera den i årtal verkande orättvisan i fråga om ut-

Ang. fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland

jämningsavgiften på konsumtionsmjölk. Det är därför vi har föreslagit att det extra mjölkpristillägget för Norrland skall fördubblas retroaktivt från den 1 januari 1959.

Men så upplever man, att jordbruksutskottet inte har funnit det opportunt att uppskjuta behandlingen av vår motion till den tidpunkt, när regeringens förslag om jordbruksstödet kommer upp till behandling här i riksdagen någon gång fram på vårkanten. Man kan inte påstå att en sådan behandling av en motion är ett uttryck för honett uppträdande av jordbruksutskottets ledamöter. Har jordbruksutskottet verkligen så få ärenden, att man måste tillgripa denna metod för att över huvud taget få fram någonting på riksdagens bord? Nej, jag tror att det finns tillräckligt att göra, men man fann det helt enkelt opportunt att förfara på det här sättet.

Jag återkommer till riksdagen senare i vår i denna fråga, var så säker! Ingen skall inbilla sig, att riksdagen skall slipa ifrån ställningstagande till frågan om att ge kompensation åt de norrländska jordbrukarna för den stora inkomstminskning som de framför allt under de två senaste åren har fått notera bland annat genom riksdagens beslut.

Herr talman! Den omständigheten, att jag ämnar återkomma längre fram i vår, hindrar inte att jag likväl nu i dag yrkar bifall till motionerna I: 17 och II: 28.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Anledningen till att jordbruksutskottet yrkat avslag på motionen framgår mycket tydligt av trycket. Utskottet återfaller på ett remissyttrande av statens jordbruksnämnd, som erinrat om att det i årets statsverksproposition tillkännages, att förslag kommer att föreläggas riksdagen angående utformningen av det särskilda stödet till småbruket. Nämnden anser att den förutskickade propositionen bör avvaktas innan speciella åtgärder övervägs. Statens jordbruksnämnd erinrar också om att förhandlingar pågår om prissättningen på jordbrukets produkter. Detta har alltså

varit utskottets huvudskäl för yrkandet om avslag på motionen.

Herr Persson sade, om jag uppfattade honom rätt, att utskottet borde ha väntat med behandlingen av motionen till dess att proposition om småbruksstödet kommit. Herr Persson kan naturligtvis ställa det kravet på utskottet. Vi kan emellertid i den delen inte vara alltför artiga mot herr Persson utan med samma fog säga att motionärerna kunde väntat med motionen till dess propositionen låg på riksdagens bord. Jag kan inte anse att herr Persson rönt någon mindre tillmötesgående behandling, då han alljämt har möjlighet att återkomma med motion den dag då propositionen föreligger. Herr Persson har ju nu också uttalat den avsikten, och då får vi väl ta upp frågan på nytt.

I nuvarande läge har utskottet icke funnit anledning att bifalla motionen. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Det är klart att jag återkommer!

Men det är nog litet för enkelt för utskottets talesman att här bara komma och säga, att motionärerna kan återkomma. Det hade, tycker jag, varit sundare och riktigare om utskottet hade sagt sig, att denna motion så intimt sammanhänger med den proposition, som man väntar, så att behandlingen därför borde ha uppskjutits till dess propositionen föreligger. Nu ville man emellertid inte bordlägga vår motion av parti-egoistiska skäl.

Jag tillåter mig erinra om att under den fria motionstiden i januari väckte centerpartiet en motion, som anknöt direkt till ett regeringsförslag som möjligen kommer senare i vår om de automatiska utgiftsstegringarna för försvaret. Jag är övertygad om att denna motion från centerpartiet kommer att få vila i vederbörande utskott till dess att regeringens förslag kommit. Det är nämligen så som man vanligtvis handlar här i riksdagen. Jag protesterar därför mot

Ang. fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland
att man inte handlar objektivt när det gäller alla partier i sådana här saker.

Herr talman! Jag ber att få upprepa mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Herr Persson skall inte vara alltför misstänksam mot oss i utskottet! Jag hade för min del inte någon tanke på att denna fråga skulle behöva uppskjutas. Förslaget om att behandla motionen omedelbart kom i vanlig ordning från utskottets sekretariat och presidium. Herr Persson får ursäkta mig för att jag inte tänkte så långt in i framtiden som han menade att vi borde ha gjort. Men herr Persson får väl medge, att det inte innebär något alltför allvarligt om han får underkasta sig det lilla besväret att återkomma med motion i anslutning till propositionen, när denna i sinom tid kommer. Det synes mig för övrigt vara den rätta motionsordningen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.56.

In fidem
K.-G. Lindelöw